Без мови немає нації

slovo.prosvita.com.ua

ч. 11 (284)
17–23 березня
2005 р.

Слово Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

* * *

Вже почалось, мабуть, майбутнє.
Оце, либонь, вже почалось...
Не забувайте незабутнє,
воно вже інеєм взялось!
І не знецінюйте коштовне,
не загубіться у юрбі.
Не проміняйте неповторне
на сто ерзаців у собі!
Минають фронди і жиронди,
минає славне і гучне.
Шукайте посмішку Джоконди,
вона ніколи не мине.
Любіть травинку, і тваринку,
і сонце завтрашнього дня,
вечірню в попелі жаринку,
шляхетну інохідь коня.
Згадайте в поспіху вагона,
в невідворотності зникань,
як рафаелівська Мадонна
у вічі дивиться вікам!
В епоху спорту і синтетики
людей велика ряснота.
Нехай тендітні пальці етики
торкнуть вам серце і вуста.

Ліна КОСТЕНКО

З РОСИ Й ВОДИ!

"Ще не було епохи для поетів, Але були поети для епох". Ліна Костенко. Зазвичай, імена такої літературної потуги оповиті мистецькими легендами, витвореними сучасниками.

Насправді ж Ліна Костенко ніколи не була "поетом із легенди", бо давно є чи не найяскравішою постаттю в поезії нашого часу.

Епічність мислення й емоційні візії передбачень. Кольористичне слово і філософічна точність думки. Єдність кровотоку з українською мовою і вибухова реакція на політичні реалії. Все це про неї, сьогоднішню, на порозі 75-річчя. Вже хрестоматійне: "Мій перший вірш написаний в окопі. Він друкувався просто на землі". Її вірші — не кров на піску: їх всотали природа і час України, вони — теж — гуманітарна аура нації.

Ліна Костенко. Чорнобильський сталкер. Українська мати. Кохана і любляча жінка. Поет для епохи. Все це — про Неї, яка здобула собі право бути завжди Ліною КОСТЕНКО.

Читайте стор. 10

Центральне правління ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка на своєму засіданні 14 березня 2005 року розглянуло ряд важливих питань.

Зокрема вирішено провести всеукраїнську конференцію з мовних проблем 20 травня в Києві. Створено оргкомітет, до складу якого введено представників НСПУ, КУІНу, Української Народної партії, УНР, УРП "Собор". У конференції візьмуть участь просвітяни з усіх областей держави, мовознавці, соціологи, психологи, політологи та українознавці.

Про хід підготовки конференції наш тижневик інформуватиме читачів додатково.

Затверджено наступний графік проведення звітно-виборчих обласних конференцій: 19 березня — Вінниця, Кіровоград, Миколаїв, 25 березня — Чернівці, 26 березня — Луганськ, Закарпаття, 27 березня — Харків, 2 квітня — Чернігів, 3 квітня — Одеса, 8 квітня — Житомир, 9 квітня — Суми.

Випрацьовано заходи, спрямовані на поширення видань Видавничого Центру "Просвіта", який незабаром відзначить своє 10-річчя, розповсюдження дисків і касет автентичної та класичної української музики, виготовлених коштом "Просвіти", кінопрограм "Логос".

Особлива увага була відведена здійсненню акції "Тарасова церква". Мова йшла про кошторис і проведення конкурсу архітектурних проектів спільно з Міністерством культури та Національним заповідником Тараса Шевченка в Каневі.

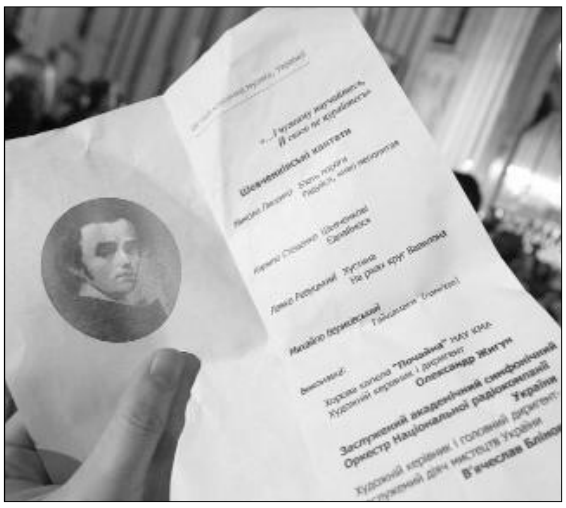

Шевченківські дні просвітяни відзначали в усіх областях України.

На рахунку Тарасової церкви — 607 753 грн. 46 коп.

Стор. 8—9

Полотна живописця Петра Яковенка випромінюють незбагненну ауру, здатну виводити з депресії, наштовхувати на розмірковування, творчі задуми і водночас заводити в незнаний світ, в якому ошатно, росянисто й сонячно, як у квітці. Мабуть, щось подібне відчуває бджола, коли торкається квіткових пелюсток.

Стор. 13

ВІРНІСТЬ І ЗРАДА

Контури мистецького світогляду Ліни Костенко

Роман у віршах “Маруся Чурай” Ліни Костенко — “автобіографічний”, сповідальний. Він по-своєму відбиває творчий і душевний стан авторки, котра, безумовно, так чи інак ідентифікувала його зі станом головної героїні твору, проектувала окремі свої уявлення про поета на постать легендарної народної піснетвориці Марусі Чурай.

У романі досліджується українська душа, її виразники-носії в конкретних історичних умовах. Тобто — в умовах визвольних змагань XVII сторіччя і — непрямо, завуальовано — в умовах “тихих репресій” 1970-их. Та й не тільки тихих. Адже хтось тоді вимушено замовк, як Ліна Костенко, а хтось і друкувався, але вже “приручений”, навіть удостоювався державних премій, а хтось катувався, та не здавався, творив своє слово у концтаборах...

Маруся Чурай обстоює право просто жінки, просто людини на земне щастя й право співця на моральний максималізм і гармонію зі світом. Останні два імперативи — максималізм і потреба переживання гармонії як реальності в свідомості співця цілком уживаються й витворюють уявлення про ідеал людського існування, а далі й про Абсолют, справедливу та милосердну силу, що цим існуванням опікується.

У вищу реальність і вірить Маруся, впертою мовчанкою відповідаючи на всі звиви суду, хай то й моменти, коли свідки беззаперечно стають на її бік,— ці сприятливі для неї відгуки Маруся мовби теж уважає скороминущими, продиктованими мінливою “стихією” людських настроїв:

Суддя поглянув на підсудну лаву:
— Що скаже нам убивниця на се?
Вона ні слова не сказала праву.
Стоїть. Мовчить. І дивиться.
І все.

А в підтексті, в авторській лінії ідейно-філософських акцентів звучить: так, співець спочатку стоїть, мовчить і дивиться, але потім у нього народжується пісня. І поки ту пісню опісля співають або вбивають, — інакше кажучи, — вбивають його душу, він теж дивиться доокіл і мовчить. І чекає іншого суду, який би розсудив його не з Бобренком Грицем, а з усією лихою довколишньою реальністю.

Чи не красномовна асоціація з 1960—1970-ми роками, коли в Україні митців по-іншому карали — відправляли за ґрати на довгі терміни, декого й знищували фізично, але то вже були не відкриті, а потаємні, більшістю досі до кінця не розкриті судовища. І не траплялося гетьмана, який зупинив би сваволю, навернув потенціал державної машини “до роботи в плідному руслі”. Утім, ця машина й придумана була саме для репресивного дійства, і кожен вождь чи вождик чудово розумів, що вчинок Богдана йому не до снаги, тим більше що й промовисті застороги не барилися на часі,— приміром, доля національно зорієнтованого керівника КПУ П. Шелеста, який вельми швидко став “колишнім керівником” і відбував до кінця своїх днів м’яке, “номенклатурне” заслання у Москві.

Ліна Костенко своїм романом ніби кидала квіти на лаву підсудних співців — своїх сучасників. Та робила вона це не тільки опосередковано, а й прямо — то теж відомі факти. Про них пише, зокрема, І. Бокий у статті “Душа належить людству і епохам”, надрукованій у журналі “Радуга” 1990 року, згадуючи часи, коли “викручували до синців руки на процесах, де засуджували її (Ліни Костенко. — *О. К.*) друзів-шістдесятників і яким вона кидала квіти”. У статті говориться й про “тих мужніх, сміливих людей, які протестували проти введення наших військ у серпні 1968 року до Чехословаччини, але, здається, я вперше,— підкреслює автор, — публічно назву серед них сьогодні Ліну Костенко — тоді її виключили зі Спілки письменників, і тільки тверде слово Олеся Гончара на її захист врятувало письменницьке співтовариство від ганьби. Літфонд же поквапився виключити — і на цілі дванадцять років залишив жінку, матір двох дітей, без копійки допомоги...”

Дещо споріднене бачимо в поемі “Берестечко”, хоча тут на перший план виступає яро-активне, чоловіче начало, втілене в образі славетного Богдана, в його могутньому, вольовому характері.

Треба визнати, з досить несподіваного боку висвітлюється постать гетьмана, державотворця, людини європейського масштабу мислення і дій: він теж зазнає зради в коханні, його кохана приймає смерть, і та смерть стає для гетьмана причиною ще глибших душевних мук, самокатувань та безпорадності до світла, до примирення з буттям. Чи не це сталося і з Марусею Чурай, врятованою Хмельницьким від шибениці? Життя без кохання, без віри в ідеал стає для Марусі повільним згасанням. А для гетьмана — ще страшнішим, невтримним бунтом, який теж закінчиться поразкою й тихим, утаємниченим переходом у вічність.

Коло замикається. Потужний рушій життєвих людських сил — кохання — постає як незаперечна домінанта у спектрі духовних шукань особи навіть такої героїчної доби, якою була Хмельниччина, коли визвольна війна мала б, здавалося, заступати все, однак не заступає. І ця дивовижна, некерована й тому ще страхітливіша правда — правда кохання — випалює не тільки вразливу душу дівчини-піснетвориці, але й випробувану в багаторічній воїнській звитязі душу полководця, хоч той іще довго не піддаватиметься.

Справді, Богданового духу в той час вистачає на багато ще не перевершених в українській історії справ, вистачає її й на те, зокрема, щоб у “Марусі Чурай” з’явився жаданий, яскравий у своїй, як ми сказали б нині, публіцистичній і політичній загостреності документ. Співець має жити — ось імперативна думка Богданового універсалу. Дана в ньому і вказівка суддям, щоб “не важились на страти самочинні”, оскільки “смерть повсюди, а життя одне”.

Універсал прочитано публічно,
щоб справу тую уморить навічно.

Якби ж навічно... У середині 1970-их переслідування співців ніби пішло на спад, чекістський особовий склад, як свідчать численні публікації пізнішого, перебудовчого періоду, оновився, поповнився освіченими кадрами, хоча ті з митців, хто потрапив уже за ґрати, продовжували “доводити” своїми термінами ув’язнень і заслань, своїми поневіряннями “правоту” раніше прийнятих щодо них рішень. Гоніння на вільнодумство не припинилося, а було переведене в русло тоншої макіавелівщини, — й новий метод дав не менш разючі результати: загальну суспільну стагнацію кінця 1970 — початку 1980-их років, самоконтроль за власними думками й словами чи не будь-якої “інтелектуальної одиниці”.

Довкола цієї теми — теми залежності художника від історичної дійсності — обертається провідна ідея драматичної поеми “Сніг у Флоренції” Ліни Костенко.

Необхідність протистояння обставинам, зокрема владі, тут ще виразніше переведена в екзистенційний план. Зав’язкою стає сцена гри в шахи між двома монахами, і в цій сцені одразу основною “фігурою” заявлено самотнього Старого, що сидить неподалік гравців.

І один, і другий монах, що грають у заборонену абатом гру,— уособлення “плебсу”, поділеного авторкою на лідера й підданця, на “владу” й “народ”. Один монах — розумний, не вельми й віруючий у Бога, другий — із запопадливих, забобонний, не схильний до “зайвих” міркувань.

Перед цими двома “глядачами” власне й розгортається драма Старого — талановитого скульптора з Флоренції.

Поема написана протягом 1983—1985 років, коли після смерті Л. Брежнєва в СРСР відбувалися суперечливі зміни в керівництві країною: суперечливих маніпуляцій з боку цього керівництва зазнавала й слухняна більшість інтелігенції. Показати фінал таких маніпуляцій, очевидно, й мала на меті поетеса.

Недаремно суттєвою в творі є опосередкована полеміка з тими, хто покинув свою країну, — змушений до того режимом або із власної волі, усвідомивши, що особистісної реалізації тут досягти неможливо, надто ж коли ти справді обдарований митець, людина, що працює з “каменем буття”, його “матерією” не на зрізах соцзамовних “істин”, а у вимірах трансцендентної включеності власних творінь і вчинків у вищу містерію, космогонічну, духовну...

Скульптури, створені на догоду державним зверхникам, тануть, немов туман, у монастирському саду. Насамкінець, мов така ж кон’юнктурна скульптура, тане тут і сам Старий. Залишається тільки Маріелла, висічена ним у камені.

Колись то був напрочуд натхненний труд Старого над статуєю, не обриштований вимогами замовників, позбавлений втручання з боку будь-кого. Перед цим твором навіть скульптури Хрестителя, Левіта й Фарисея, які здобули широке визнання й принесли славу Старому, відступають у тінь, хоча й ними він міг би пишатися та й пишається на схилку свого життя.

О, женщино! Мовчу в зачаруванні.
І як же ти змогла сюди прийти! — вигукує вражений брат Домінік, побачивши нетанучий образ Маріелли в монастирському саду.

Метафора поліваріантна, одна з її “іпостасей” проста й зрима: там, де заборонено грати навіть у шахи (“Табун пасем. Табу на всем!” — писав про радянську добу російський поет Микола Глазков), величний витвір вільного мистецтва залишається стояти, вражає представника монастирського плебсу. Він обов’язково з’явиться у кожного чесного й талановитого митця, він не розтане, якщо тільки митець не зраджуватиме собі, — такий підсумковий акцент поеми.

Проблема вірності собі, своїм товаришам, ідеалам боротьби виразно постає на “філософічних ландшафтах” драматичної поеми Ліни Костенко “Дума про братів [illegible]

Незрозумілий для багатьох обрав собі шлях Сахно Черняк — історична постать, яка, проте, лише “ковзнула” в одному з козацьких літописів. Але ж як ковзнула — ось цитата з поеми: “Року 1638... о середопостю... потратили козаків старших, що їх козаки видали, того то Павлюка, і Василя Томашика, і Сахна Черняка, котрий ся, їх ужаловавши, сам поїхав з ними добровольне”.

“Сам поїхав з ними добровольне...” — цей рефрен твору, його провідну ідею звертає поетеса до сучасника — людини застійних часів, яка може й була свідком судів неправедних над шістдесятниками, одначе ті суди не дуже зачепили її уяву. Ось кому на противагу виводиться на сцену історії ледь помічений у літописах Сахно Черняк. Він знає:

Я їду з вами не по честь і славу.
Я їду з вами, бо мені так легше.

Один із небагатьох непитущих козаків, він став свідком “п’яної” зради свого гетьмана верхівкою — так ця верхівка, у спілці з верхівкою польською, надалі й називається в поемі — “вони”. Павлюк, розмірковуючи про майбутню страту, говорить, що “вони”

Уже десь тешуть
дошки для помосту
і ставлять колесо,
щоб нас четвертувати.

А на іншу, якусь легшу, покару годі, мовляв, і чекати, бо “ми в них на смерть козацьку заробили...”

Ці неперсоніфіковані “вони”, зрозуміло ж, чітко співвідносилися з тими, хто вершив судові процеси над “найнебезпечнішими” шістдесятниками, хто готував ті процеси, відслідковував кожне слово, кожний жест соціально й національно волелюбних представників нового покоління. Та не про “вряд” і суддів чільна мова в поемі — про інше: вірність одиниць у найскрутніші, найзатятіші моменти історії, а такі одиниці були й у 60—70-ті роки XX століття, були й у столітті XVII-му, в яке наприкінці поеми зазирає комп’ютерне, безстороннє око сучасних дослідників з їхнім “машинним” мисленням і сленгом. Але й воно, це обездушене око, згасає раптом від надміру унікальної, не оброблюваної електронними засобами моральної інформації. І тоді “крізь технічні шуми” прориваєтся трагічний речитатив думи, яку, мовби говорить тим самим авторка, мав би скласти не тільки народ XVII, але й XX століття.

Поетеса в цій поемі певною мірою порівнює і себе, й кожного зі своїх сучасників з отим “непомітним” для розлогих літописів духовно-психологічним звитяжцем Сахном Черняком. Хоча йому й доводиться доганяти фіру з приреченими на страту, але сприймається він не як “попутник”: ні, на ньому тримається вся концепція твору, а ширше — й концепція загалом визвольних змагань, у тому числі й за періоду застою; й за нашого часу — теж, бо актуальності цей твір сьогодні не втратив, навпаки, здається, став особливо ви- [illegible] тканині долі української людності. І в усній народній, і в літературній творчості подібне було відбито неодноразово. Але мало співців незрадливості, гідності, честі такої сили і внутрішнього переконання, серед яких назавжди залишиться Ліна Костенко.

Про тих не думай.
Думай ось про цього.
Цей нас не видав.
Це вартніш за все,—

відповідає Павлюкові Томиленко. І відчувається, що для обох цих персонажів твору вчинок Сахна Черняка — справжня моральна винагорода, підтвердження того, що боротьба була недаремною, що життя й справа вірного Україні козацтва виправдані перед Богом і людьми.

Є й інші теми в Ліни Костенко. Інші герої — люди й боги, про яких авторка пише проникливо і вдячно. Адже є за що дякувати. Ну хоча б за те, що існує непроминальне, глибоке. І не збурять його брудні й криваві потоки пізніших часів. За те, що вкарбовано в українському серці й пам’яті свій, а не зайшлий “золотий вік”, власна історія, культура, традиції, духовні надбання. І в них тонуть, як у Супої, хоч гордовиті завойовники, подібні до Дарія, хоч непоказні торговці, подібні до грека. І цим просторам, цим надбанням можна вірити й залишатися довіку вірним.

Контури мистецького подвигу, здійсненого Ліною Костенко, чітко окреслені, гроно творів великої форми, виплекане нею,— добірне й ваговите. Є в ньому непогамовна бунтівна снага та сила, є нурти сумнівів і страждань, є філософічна глибінь, що дарує стан просвітленого сприйняття буття, адже в такому сприйнятті теж є прихисток твоїй етноментальності, ґрунт для повнішої національної самоідентифікації.

● **Олексій КОВАЛЕВСЬКИЙ,**
м. Харків

АКТУАЛЬНО

ДВІ МОВИ — ДВІ НАЦІЇ?

Деякі міркування з приводу законопроекту О. Мороза "Про мови в Україні"

Чому в Україні протягом багатьох історичних періодів не стихають "мовні бурі"? Де і в чому шукати їхні причини? Історія української (руської) мови — це історія її багатовікової боротьби за виживання. Вона пережила понад дві сотні заборон — офіційних і неофіційних, відвертих і прихованих, масштабних і вузько місцевих. Здавалося, Жовтнева революція мовну проблему на терені колишньої царської Росії розв'язала. Засвідчив це і процес українізації в республіці. Згадаймо доповідь С. Косіора на XI з'їзді КП(б)У: "Ми повинні, — сказав він, — ставити найсуворіші вимоги до знання мови й тут ніяких послаблень робити не можна. Поряд із цим треба вживати рішучих заходів до тих, хто не хоче вивчати української мови".

Та незабаром над Україною нависли чорні хмари "загрози українського буржуазного націоналізму". І не лише над нею, а й над районами Росії, де українське населення складало трохи менше половини, — Кубанню та Ставропольщиною. У 1925 році на Кубані працювало 150 українських шкіл, виходили українські газети "Чорноморець" і "Кубанський край". Ставрополь мав українське видавництво й український учительський інститут. У лютому 1921 року в Новочеркаську відкрили Північно-Кавказький український драматичний театр.

Так було недовго: "великий кормчий" вирішив, що українська мова стала засобом боротьби з радянською владою (!). Розпочалися репресії. Вцілів лише український театр — його виштовхнули заробляти на хліб по райцентрах Вінниччини. І лише 1937 року дали осідок у Кам'янці-Подільському — центрі новоствореної області. Тепер його знають як Хмельницький музично-драматичний театр ім. Г. І. Петровського.

Так по-більшовицькому розв'язали проблему двомовності. В Україні надали найширші повноваження російській мові як загальнодержавній з огляду на її, так би мовити, інтернаціональний характер. У повоєнні роки русифікація набирала обертів: ліквідували школи та спеціальні навчальні заклади національних меншин, у великих містах Півдня та Сходу майже зникли українські школи, для певної категорії учнів не обов'язково було вивчати українську мову, у вищих і середніх спеціальних навчальних закладах переважало викладання російською, відцуралася рідної мови більшість наукових журналів. Мабуть, тому іноземці часто не могли зрозуміти, чия ж столиця Київ — України чи Росії.

Російська мова стала зозулиним пташеням, яке, вирісши в чужому гнізді, геть викидало звідти своїх співмешканців. Так українська мова фактично була виштовхнута з міста в село.

Чи змінилося щось за роки незалежності України? На жаль, ні.

Я вдався до екскурсу в історію нашої мови з єдиною метою — привернути до неї увагу тих російськомовних "патріотів", котрі продовжують стогнати, ніби в Україні принижуються російська мова, російська культура та ще й примусово "українізується" російський люд. Підтримує їх і перший секретар ЦК КПУ П. Симоненко, сказавши якось в інтерв'ю кореспондентові "Кієвского телеграфа": "Я просто переконаний: двомовність в Україні більше сприятиме захисту і розвитку української мови. Але сьогодні відбувається протилежне: українізація не сприяє інтернаціональному розвиткові нації".

Подібний "дух" — і на сторінках газети "Комуніст". У минулорічному номері за 20 жовтня в статті О. Феклистова натрапляємо на такий пасаж: "Значення російської мови для розвитку економіки України, нашої науки, для української культури неможливо переоцінити. Без російської мови неможлива постіндустріалізація України, прорив її на передові рубежі науково-технічного прогресу. У Верховній Раді давно чекає своєї години проект Закону "Про мови в Україні", підготовлений комуністами разом з представниками інших політичних сил, які розуміють згубність курсу на тотальну українізацію та розрив взаємин із братнім російським народом". Що тут сказати? Бідна українська мова — вона вже ні до чого не здатна, хоча за нею сторіччя. У сиву давнину вона, мова русичів, як відомо, немало дала для лексики мови новонародженої Московської держави.

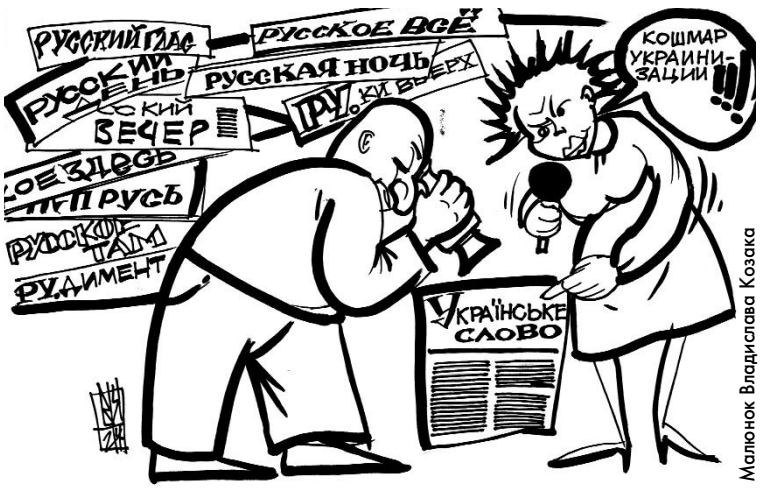

Малюнок Владислава Козака

На сторінках "Комуніста" бачимо заголовки типу "Уроки тихого фашизму", "Мовний абсурд і мовна гармонія", "Пани і трудящі розмовляють різними мовами"... У кожній зі статей на адресу української мови звучить неприховане глузування. У матеріалах "Комуніста" немає термінів "русифікація", "великодержавний шовінізм", уникають тут і відвертої розмови про те, що лише одна з двадцяти книжок в Україні — українською мовою, а дев'ятнадцять російською, що лише вісім відсотків загального накладу газет — українськомовні. Ніхто не обмовиться, а як же ведеться українцям на безмежних російських теренах, що вони читають і слухають рідною мовою, чи виступають українці в російській Думі українською.

І за таких обставин керівник фракції СПУ О. Мороз пропонує Верховній Раді України законопроект "Про внесення змін до Закону України "Про мови в Українській РСР". Основний його зміст полягає в тому, що при функціонуванні державної української мови вводиться також статус офіційних мов, що ними на території України мають бути українська та російська, а в адміністративних одиницях, де поширені інші національні мови, допускається також використання мови населення даної місцевості.

Газета соціалістів "Товариш" опублікувала лист голови Київського благодійного фонду ім. Олекси Гірника "Українським дітям — українське слово" Ю. Гнаткевича О. Морозу. Провідна думка листа така: "Комуністи й соціалісти хочуть під виглядом дотримання прав росіян і російськомовних українців закріпити нинішній стан української нації, фактично поділивши її в недалекій перспективі на дві нації. Адже двомовних націй не буває". На цій же сторінці — відповідь О. Мороза, де він прагне вмотивувати доцільність введення в Україні двомовності.

Те, що автор проекту пропонує надати російській мові статус офіційної, тобто службової, лише завуальовує її фактичну функцію. І не здивує, якщо в зросійщених Донбасі, Південній Україні й у Криму після прийняття Закону скажуть: "А навіщо нам українська мова? Досить і російської". Таким чином федералізація мови прокладе стежку до федералізації України.

Автори проекту офіційної двомовності посилаються на практику європейських країн — Фінляндії, Бельгії, Швейцарії та інших, не розбираючись у реальних обставинах. У "репліці" "Лінгвістичні вишуканості", опублікованій у газеті "Комуніст" 20 лютого 2004 року, читаємо: "Двомовність не перешкоджає добре жити в Фінляндії, де фінська живе по-сусідству зі шведською, а квітуча Швейцарія — та взагалі визнала чотири мови рідними на своїй крихітній території, а тому там не сперечаються про те, яка мова головніша, а всі національності запряглися в одну упряжку і працюють, а не язиками про перевагу кожний своєї мови плещуть". Хвацько!

Та загляньмо до Фінляндії. Тут шведській мові надали статус другої державної лише в 1919 р., коли фінській мові вона більше вже не загрожувала, бо фінська стала мовою понад 80 відсотків населення країни, а шведська — шести. Щодо Швейцарської конфедерації, то її населення розмовляє в основному чотирма мовами — німецькою, французькою, італійською та ретороманською, з яких три перші — офіційні. Тут сформувалися три мовних кантони. І коли мешканець одного кантону переходить на постійне проживання до іншого, то мусить володіти тією мовою — без цього не може претендувати на всі права громадянства. Подібне ж і в двомовній Канаді. Але ж у європейських і заокеанських країнах давно навчилися поважати, а головне, — суворо дотримуватися законів.

Багатомовні Сполучені Штати Америки й Росія для збереження цілісності своїх країн обрали одну державну мову. То чому ж задля своєї цілісності не може утвердити єдину державну мову Україна? На жаль, на це запитання О. Мороз відповіді не знайшов. Чи не побажав?

● **Микола СКОРСЬКИЙ,** кандидат філологічних наук, член НСПУ, м. Житомир

ЛЮДИ, БУДЬТЕ ПИЛЬНІ

ПОМ'ЯНЕМО 36-ТУ ШКОЛУ...

Стало модним говорити про захист російської мови в Україні. І де? У Донецькій області. Урешті, перш ніж про щось говорити, потрібно дізнатися про реальний стан речей із мовами на Донеччині. Ризикнемо нагадати про трагедію Донецької школи № 36 і сказати, що прихід до влади в Україні "донецького клану" приніс би щось подібне, тільки у значно більших масштабах по всій країні. Адже головна ознака "донецьких" — ігнорування законів.

Через 14 років після проголошення незалежності число школярів, які навчаються українською мовою, в донецьких школах склало всього 10 %. Сьогодні в Донецьку 4 школи з українською мовою навчання — це з-поміж 170-ти. З 18 гімназій — 3 українських. Дуже довго суспільство годували казками, що діти не бажають навчатися в українських школах, а їхні батьки не переносять і згадки про Україну. Все це пропагували на рівні донецької влади, яка ввела в побут поняття "статус української школи", що надається російським школам із відповідною мовою навчання. Таких шкіл у місті 28. Приклад: школа № 62, де українською мовою в 2004 році навчалося 10 % дітей.

Справжні українські школи піддаються гонінню. У 2000 році жертвою стала перша в Донецьку українська школа № 65. Проти її директора Л. Громового сфальсифікували справу про перевищення службових повноважень. Його звільнили з роботи. Дотепер у судах він намагається відновити своє чесне ім'я.

Через два роки — нова жертва. Про долю української школи № 36 рік тому говорилося дуже багато. Навіть проурядові ЗМІ не обійшли увагою трагедію школи, будинок якої просто комусь знадобився. 18 квітня 2003 року рішенням сесії Донецької міської ради, всупереч протестам батьків і педагогів, громадських організацій і політичних партій, без вивчення ситуації, школу 1—2 ступенів № 36 з українською мовою навчання ліквідували.

При цьому профільна комісія міськради, що її очолює депутат міськради А. Горшкова, усунулася від розгляду цієї проблеми. До неї звернулися батьки дітей школи № 36 ще в першій декаді березня. Однак депутат не побажала зустрітися з ними. А даремно. У заяві батьківського комітету йшлося про прохання "підтримати клопотання педагогічного і батьківського колективів про відкриття на базі школи 1—2 ступенів № 36 ЗОШ 1—3 ступенів з українською мовою навчання". Тобто запропоновано реальний шлях збереження навчального закладу. Ініціативна група навела факти того, що в школу в 2001 році заборонили набирати 1 клас, а це ж була єдина школа в мікрорайоні з українською мовою навчання з 1 до 7 класу. Депутат "відфутболила" заяву заступнику міського голови (який свою посаду суміщає з посадою начальника міського управління освіти) В. Лактіонову. Він і став основним могильником школи, усе пояснюючи тим, що "на навчання одного учня в загальноосвітній школі витрачалися 623 гривні. Вартість навчання в ЗОШ № 36 — 1928 гривні". Звідки ці цифри, — невідомо.

Рішення про ліквідацію школи підтримали голова Ленінської районної ради м. Донецьк Т. Єгоренко і тогочасний голова облдержадміністрації А. Близнюк, — незважаючи на те, що ще 4 лютого 2003 року той же А. Близнюк на засіданні ради з питань національної і мовної політики дав протокольне доручення головному управлінню освіти й науки: "Не допускати закриття шкіл і класів із державною мовою навчання". Як бачимо, цинізм зустрічається мало не на кожному кроці.

Нічого не дало звертання в суд батьків і дітей про захист конституційних прав: суд став на бік місцевих чиновників.

Щоб заспокоїти громадськість, видається розпорядження про надання статусу української школи сусідній 45-ій, куди примусово переводять учнів із 36-ої. При цьому профіль і мова викладання не змінилися: з українськомовного навчання учні перейшли на російськомовне. І все це — при шаленому адміністративному тиску на дітей та їхніх батьків. А проросійські організації тим часом бурхливо протестували проти "українізації школи № 45".

Прагнучи ліквідувати школу № 36, посадові особи міськвиконкому пішли на прямий обман. Школа № 45 була перевантажена, і заняття проводилися в 2 зміни. Навчання проводилося російською мовою, — з 700 учнів тільки 28 навчалися українською. До речі, за два роки ситуація змінилася у гірший бік. Школу № 36 під виглядом перебудови під хореографічну установу розвалили, а переведені в 45-ту діти практично так і не прижилися, багато з них роз'їхалися в інші школи!

Донецькі події поставили тогочасного прем'єра в незручне становище. Він вимагає загасити скандал будь-яким чином. Тому в середині червня заступник голови ОДА В. Лобас лицемірно звертається до міського голови з проханням "ще раз повернутися до питання подальшого існування загальноосвітньої школи № 36 з українськомовними класами, розглянути можливість забезпечення додаткового набору до школи з надання їй статусу українськомовної". На тому обласна влада й омила руки.

А тим часом ці події потрясли Україну. Народний депутат П. Мовчан пише главі Донецької ОДА: "Звертаємо Вашу увагу на порушення прав громадян, чиї діти навчаються в цій установі". Директор департаменту загального середнього й дошкільного навчання П. Поляковський вимагає "повернутися до вивчення порушеного питання". Були ще десятки звернень депутатів "нашоукраїнців". Тоді начальник головного управління науки та освіти облдержадміністрації В.Тесленко звертається до свого колеги Лактіонова, повідомивши, що "рішення донецької міської ради від 18.04.2003 "Про реорганізацію і ліквідацію навчальних закладів "створило напружену ситуацію". І пан Лактіонов зрозумів прозорий натяк правильно. Бо, незважаючи на те, що на адресу Л. Кучми, В. Януковича йшли листи громадян і запити від народних депутатів України, влада діяла з надзвичайною брутальністю й цинізмом. А високі посадовці або відмовчувались, як Кучма, або відверто брехали, як Янукович.

28 серпня 2003 року суддя Ворошиловського районного суду Донецька Л. Переверзєва прийняла рішення про відмову в задоволенні скарги батьків дітей школи на дії влади, не вгледівши в цьому порушення Конституції. Те ж саме відбулось у грудні в Апеляційному суді, а в березні — у Верховному. Не побачила порушень і донецька прокуратура, до якої звернулися обурені батьки, і Генеральна, — бо там уже розсівся Геннадій Васильєв.

Сесія міськради Донецька 4.09.2003 року в "Різному" розглянула питання про долю багатостраждальної школи. На цей час навчальний процес у школі зірвали, меблі вивезли військовослужбовці з військової частини № 4111, охорона Донецького металургійного заводу і співробітники МВС. Виступаючи на сесії ВР, нардеп від СДПУ(о) Т. Прошкуратова запропонувала нібито компромісне рішення. Відділу культури міськвиконкому доручили надати частину приміщень закритої школи для навчання учнів, які й раніше там навчалися, але батьки яких відмовилися переводити дітей у школу № 45. А саме приміщення — передати на баланс Хореографічній школі. Досі занять хореографією в приміщенні знищеної школи не спостерігалося. Говорять, що там немає навіть своєї адміністрації. Два роки вивчається питання про набір дітей, які хотіли б навчатися в хореографічній школі.

Багатостраждальна 36-ої школа знищена. А її руйнівники й досі на своїх посадах. За винятком А. Близнюка, який із губернатора став головою бюджетного комітету облради. Неначе й не було Помаранчевої революції.

● **Віктор НЕСТЕРЕНКО,** м. Донецьк

ГІСТЬ НОМЕРА

АНАТОЛІЙ МАТВІЙЧУК: «УМІННЯ ХОДИТИ ПО ВОДІ»

Те, що сьогодні відбувається з українською естрадою, важко назвати розквітом. Змінилися часи, — змінилася музика і все, що її оточує. Романтика творчості поступилася місцем суворій і цинічній прагматиці товарно-грошових відносин, де майже не лишилося місця вільному польоту душі. Отже, сьогодні поговоримо не про таємниці творчого процесу, а радше про технологію виживання. Наш гість — співак, композитор, поет, народний артист України Анатолій МАТВІЙЧУК.

— Анатолію, сьогодні нерідко можна почути думку про те, що в нинішніх умовах юний талант без грошей практично приречений на небуття. Якби, скажімо, Володимир Івасюк починав саме сьогодні, йому практично нічого не світило б...

— Справді, можна говорити, що відбулася трансформація всього: понять, уявлень, способів досягнення мети, форм існування пісенного мистецтва.

Якщо раніше практично будь-яка молода талановита людина, маючи велике бажання і непогані здібності, могла себе реалізувати — вивчитися і досягти при наявності удачі висот мистецького Олімпу, то нині шанси значно зменшилися. Сьогодні термін "мистецтво" в пісенній сфері витіснений терміном "шоубізнес", а це — вже зовсім інший світ, куди дуже рідко приходять молоді люди, аби здивувати світ, і набагато частіше, щоб заробити грошей. Тепер майже всі знають, що за успіх потрібно платити: спочатку — за навчання, пізніше — за участь у конкурсах, за виграні призові місця, за пісні, за студії звукозапису, за участь у престижних телепрограмах і ще за багато різних речей. Хоча залежно від міри таланту тобі інколи можуть зробити поступку в ціні, але на це сподіватися не варто: безкорисливі люди трапляються все рідше...

— А Ви себе зараховуєте до категорії безкорисливих, чи життя і до Вашої романтичної натури внесло певні корективи?

— Звичайно, внесло, відколи моє щире захоплення музикою і піснею стало моїм повсякденним ремеслом, як це не цинічно звучить. Просто одного дня десь у середині вісімдесятих я прокинувся в зовсім іншій країні, де все стало диким і незрозумілим. Випав із радіо- та телеефірів, там запанували ті, хто швидко засвоїв марксівську формулу капіталізму — "гроші—товар—гроші". Так було не тільки зі мною, а й з багатьма моїми ровесниками. Я вже не кажу про старше покоління артистів, які звикли, що не вони, а їм платять, їм забезпечують роботу концертні установи. А тут усе скінчилося, — потрібно було повністю змінювати психологію та будувати інші стосунки. На відміну від багатьох співаків, які мали тільки голос, я писав непогані пісні й увесь час прагнув їхньої досконалості. І в певний момент зрозумів, що більше не маю можливості їх дарувати направо та наліво. Але моя колишня безкорисливість врятувала мене: коли я вперше проводив свій бенефіс "Полустанок любові", в ньому взяли участь усі ті, хто співав мої пісні — Світлана та Віталій Білоножки, Оксана Білозір, Микола Гнатюк, Алла Кудлай, Віктор Шпортько, Любов та Віктор Анісімови, Юрій Дерський та багато інших виконавців.

— Так, Ваші пісні з того концерту сьогодні вже стали українською пісенною класикою: "Ми — українці!", "Чумацький шлях", "Красива жінка незаміжня", "Мелодія для двох сердець", "Яблуневий туман", "Не сумуйте, старенькі!", "Кленова балада", "Два птахи", "НЛО", "Друзі мої"... Та, пам'ятається також, що Сердючка в ті часи ще не співала своїх пісень. Як Ви ставитеся до цього феномену, який сьогодні так неоднозначно сприймається громадськістю в Україні?

— Гадаю, це якраз той випадок, коли артист точно вгадав кон'юнктуру ринку й осідлав круту хвилю. А що краще за все продається? Те, що має яскраву форму, легкий розважальний зміст, певний соціальний підтекст. Це якраз ідеальний приклад для того, як можна талант обертати на гроші...

— Але Ви також людина не безталанна. Чому ж тоді не до кінця скористалися своїм шансом? Тим більше, що піднятися на "попсі" було в певний час нескладно. До речі, що особисто Ви вкладаєте в цей досить зневажливий термін?

— Попса, як на мене, це абсолютно спрощений, інколи — нудотно-солодкий, інколи — брутальний вид популярної музики. Там немає нічого від справжнього мистецтва — тупі банальні тексти, примітивні та безликі мелодії. І при всьому тому, все одягнено в яскраві форми та кольори, що демонструють повну відсутність гарного смаку. Але існує ще так званий "кітч", коли артист свідомо використовує таку естетику, доводячи її до абсурду, щоб люди здригнулися і зрозуміли свою нікчемність... Саме цей прийом використовує Андрій Данилко. Тож публіка регоче там, де інколи плакати потрібно... Та я впевнений, що все ж далеко не кожний артист відважиться одягнути на себе таку маску. До того ж, іноді, як у моєму випадку, дуже важко переступати через власну особистість.

— Тим більше, якщо приходиш на сцену, збагачений досвідом журналіста, поета...

— Так, у мене особлива історія. Музикою я захопився років у шістнадцять. Тоді ж створив перший ансамбль, де виконував свої пісні. Ми були лауреатами різноманітних конкурсів, грали на танцях, вечорах, весіллях... А потім я зрозумів, що треба обирати серйозну професію, отримувати гарну освіту. Націлився на факультет журналістики КДУ імені Т. Шевченка, з третьої спроби вступив. Після закінчення тривалий час працював у газеті "Молодь України", журналі "Музика". А потім любов до пісні все ж взяла своє... Але отримана освіта зовсім не зашкодила мені в творчості, навпаки — мої вірші та пісні стали глибшими, точнішими, злободеннішими, більш досконалими технічно. Та й захоплення поезією призвело до того, що я доволі часто читаю свої вірші прямо зі сцени...

— Схоже, що Ваше прагнення досконалості в творчості не залишилося непоміченим із боку Ваших колишніх колег. Декілька років тому Ви стали лауреатом Національної премії імені І. Франка за свою мистецько-публіцистичну діяльність...

— І я зайвий раз переконався, що я — на правильному шляху. Бо хоча я і не повністю підкорився законам шоу-бізнесу, моя творчість не залишається непоміченою, у мене вистачає концертів, цікавих творчих зустрічей, змістовних поїздок, які дозволяють мені бачити, як живуть люди в світі...

— Тож у яких краях співається краще?

— Звичайно, в Україні. Хоча дуже доброзичлива публіка в Торонто й Лондоні, Софії та Братиславі, Москві й Тель-Авіві...

— Кілька слів, будь-ласка, про останню поїздку до Ізраїлю...

— Це було запрошення від нашого посольства в Ізраїлі на День Незалежності України. На прийомі були присутні посли багатьох країн світу, бізнесмени, колишні громадяни нашої країни. Я співав їм свої пісні, але враховуючи, що не всі розуміють українську мову, перед кожною піснею розповідав, про що я співаю, англійською мовою. А ще я виступав у ізраїльському містечку Карміель на... українських вечорницях! Так-так, усе було по-справжньому: і вишивані сорочки, і вареники, і сало, й українські пісні й танці. Виявляється, у наших колишніх співвітчизників там дуже трепетне ставлення до української пісні, стільки гарних, але вже призабутих творів я не чув навіть удома. Побував я в Єрусалимі біля Гробу Господнього, ходив до Стіни Плачу, а ще вдалося побувати на Мертвому морі. Враження величезні. Ізраїль — квітуча зелена країна, збудована на піску та камінні, завдяки умінню і працьовитості своїх громадян. Нам, до речі, варто повчитися тому, як вони шанують свою мову, культуру, незалежну державу, як виховують дітей і як піклуються про своїх стареньких.

— У гостях завжди добре, а як удома? Що хотілося б змінити в першу чергу, аби життя в Україні стало кращим?

— Потрібно змінювати не лише закони, а й наше ставлення до них. У тому ж Ізраїлі перед законом рівні всі — від президента до рядового громадянина. Існує жорстка суспільна мораль, яку заборонено порушувати. Нам також час повертатися до моралі, глибинних народних, родових, сімейних цінностей. Вони цементують суспільство, не дають розвиватися байдужості, вседозволеності та злочинності. Треба захищати і розвивати власну культуру, її атрибути. Треба повертати зміст у все, що ми робимо, — в наші пісні й вірші, в наші слова та вчинки.

— І в зв'язку з цим, якою Ви бачите сьогодні роль артиста, співака?

— Артист сьогодні залежний від багатьох обставин, перш за все — політичних. Йому дуже важко зберігати свою духовну цілісність і творчу неповторність. Наші мистецькі поля викошують російські артисти, вони ж панують у радіо-чи телеефірі. Нас ніхто не захищає — ні закони, ні влада. Політики про нас згадують напередодні виборів і забувають одразу після них. Саме вони зробили з артистів страшенних циніків. Але не всіх. Я вірю, що прийде час, і все зміниться, — ми зможемо в нашій країні твердо стояти на своїх ногах.

Ні, мабуть, я скажу інакше: існування у мистецтві — це не здатність відчувати тверду землю під ногами, це — вміння ходити по воді...

● Розмову вела **Алла ЗАГИНАЙКО**

СТАРОВИННА МУЗИКА

ВІДРОДЖУВАТИ ВІДРОДЖЕННЯ

Колективи, що виконують старовинну музику, сьогодні популярні й поширені у світі. Особливо зріс інтерес до них в останні 30—40 років. Піднесення медієвістичних студій та дослідження культури епохи бароко сприяли й поширенню зацікавленості середньовічною й бароковою музикою. Проте в нашій країні таких колективів дуже мало. Одним із них є ансамбль старовинної музики, що вже близько десяти років діє в Києво-Могилянській академії.

Це, фактично, єдиний в Україні аматорський студентський ансамбль такого спрямування. Частина його учасників узагалі не має музичної освіти, деякі з них закінчили музичну школу чи училище. Склад ансамблю час від часу оновлюється.

Про особливості старовинної музики та про сам ансамбль розповідає його керівник **Тетяна Адамівна Трегуб**.

— Ансамбль грає середньовічну, ренесансну та ранньобарокову музику. Це твори XIII—поч. XVII ст., здебільшого танцювального характеру. Інструменти, задіяні в ансамблі, — саме ті, на яких грали цю музику за часів, коли вона була сучасною. Серед них консорт блокфлейт (сопрано-, альт-, тенор- та бас-флейти), скрипка, планують також залучити рідкісний інструмент — віолу да ґамба. Єдиний виняток — нечасто використовувана для виконання такої музики гітара, що в даному випадку заміняє лютню.

Окрім західноєвропейської музики, ансамбль виконує твори, що зафіксовані в старовинних українських рукописах. Загалом за характером вони наближені до музики європейського Ренесансу. Ці доробки, створені на теренах України XVI—XVII ст., є міською побутовою музикою напівпрофесійного штибу. Власне, професійна музика в Європі тоді почала емансипуватися від церковного життя, перетворюватися на світську. В Україні ж вона розвивалася переважно при православних храмах, де основна увага приділялася хоровому співу. Власне, із цим пов'язаний дефіцит у тогочасній Україні цілком професійної інструментальної музики.

Головний принцип, яким керується колектив у грі, — це звучання, якнайбільше наближене до автентичного. Незважаючи на те, що дотримання властивих для епохи Ренесансу чи раннього бароко способів виконання творів сьогодні дуже складне, ансамбль намагається дотримуватися тогочасної стилістики, показати, що старовинна музика — це не просто музейний експонат, донести її живе дихання, передати її витонченість і гармонійність. Наприклад, сучасний виконавець звик до зовсім іншої артикуляції, ніж та, що була поширена в XIII—XVII ст. До того ж, сучасний слухач чув багато іншої музики, тому середньовічні, ренесансні та ранньобарокові твори можуть здаватися йому дещо незвичними. Тому певне осучаснення старовинної музики неминуче. Проте саме намагання дотримуватися автентичних принципів виконання дає можливість урізноманітнити звучання, донести до слухача максимум відтінків і барв музики. Відвідувачі концертів інколи дивуються, наскільки цікаво та невідсторонено старовинні твори можуть сприйматися в наш час.

Поки що ансамбль грає переважно в стінах Києво-Могилянської академії, хоч інколи відбуваються концерти поза її межами, — наприклад, восени музиканти виступили в Києво-Печерській лаврі. Виконавці й керівник сподіваються на зріст інтересу до старовинної музики та розширення аудиторії.

● **Олексій ВЄДРОВ**

НЕ ХЛІБОМ ЄДИНИМ

БОЛИТЬ ЦЕЙ ЧАС...

Іноді наше суспільство останнього десятиліття нагадує операційну, в якій лікарі розпанахали пацієнта з апендицитом і... пішли попивати каву. Хворий, який був цілком не безнадійним, уже давно потребує реанімації. Його ж підключили до апарату штучного дихання — і вже... зібрали консиліум, як його рятувати. Ще трохи — і пацієнт помре; то ж чи потрібні будуть лікарі, котрим нікого буде лікувати?

Щоправда, організм хворого виявився на диво живучим...

І він усе ще дихає. І не потрібно його підключати до штучних апаратів, — адже він сам спроможний стати на ноги. Лишень — відв'яжіть йому руки й виріжте оті загниваючі рудименти.

Не ми вибрали час, у якому жити. Закинуто нас Всевишнім, як маленькі скалочки, поміж зоряних галактик.

Суспільні катаклізми, випробовування, вміння і намагання вижити...

Так болить цей час, проходить через душу кожного, через долю.

Зупиняєшся на якомусь рубежі з одним-єдиним намаганням: осмислити епоху і свою долю.

Колгоспне кріпацтво з більш-менш "узаконеними" визискуваннями та беззаконня наступної доби.

Саме так. Беззаконня, яке виростало з попередньої епохи. Бо ті, які швидко "опам'яталися" і кинулися у брудній річечці ловити рибку, були вихідцями із попередньої номенклатури. Щораз цинічнішими, і брутальнішими, і примітивнішими... Так на відміну від тих, які втрачали здоров'я і нерви і йшли на пенсію без зведених палаців, з'явились інші: які "рвали" — скільки могли, аби забезпечити власний достаток. Наверху заплющували очі, бо їм також, очевидно, щось перепадало.

Отак і калатав отой наш чумацький віз державності останнього десятиліття. І малесенькі тріщини проростали щораз чорнішими проваллями. Замовкала пісня, поля заростали бур'янами, село... поступово спивалося. З тугою згадую слова Марка Черемшини: "Я жив серед співанок..." Мені, коли я повертаюся з рідного села, думається інше: "Я живу серед села, яке поступово спивається..." У цьому невеличкому волинському селі, де лишень якихось двісті дворів, є три "точки", в яких горілку можна купити цілодобово. А місцевий "бухвет" за кількістю відвідувачів може позмагатися зі столичними ресторанами... І працює — цілодобово. Оце чи не єдиний позитив нової доби; бо в пору мого дитинства по хліб до "кооперативи" доводилося чимчикувати зо три кілометри. Ото цивілізація!

І зграйки спрацьованих людей з очима, схожими на небо, в яких лише одне запитання, на яке вони не чекають уже відповіді. Бо звикли впродовж століть, що потрібні лише їхні праця й мозолі, а тепер ще — голоси під час виборних кампаній. Отож мусять давати собі раду. І, буває, почуваються абсолютно щасливими. Бо, як казав мій тато, буде тобі зле-зле, а звикнеш — і вже добре.

Отож гуляють весілля і, хоча рідко, святкують уродини; частіше — відспівують тих, що "відмучилися"... Щоразу нові горбики на сільському цвинтарі. Із ляком думаю, що ті, кого люблю понад усе, — вже там, за вічним кругом. І затишно мені тут, неначе поміж галасливою колгоспною юрбою, де малим дівчам заробляла трудодні. А вночі пухли руки від непосильної праці, — бо мама хворіла й інвалідності чомусь не давали, отож моє колгоспне кріпацтво і стало моїми університетами, після яких уже ніколи душа не заросте панським салом. І ще — я завжди буду тут своєю і мушу захищати той світ словом, бо воно вирядило мене в науку і пишалося мною.

Коли стала студенткою одного з найкращих в Україні університетів — Львівського, батьки не могли купити мені перших у житті модельних чобітків. То сусіди й родичі "скинулися" по кілька рублів, — і ці чобітки стали моїм найбільшим боргом, який я не сплачу ніколи. Тому й дотепер часто моя львівська оселя нагадує своєрідний гуртожиток, бо я знаю: щось зміниться у цьому житті, і моєму селу потрібні будуть не лише працьовиті руки, а й розумні голови.

У дитинстві мої батьки так і не спромоглися купити мені жодної звичайної дитячої іграшки — лише маленький гумовий солдатик із облупленим носиком, що примандрував невідомо звідки. А так хотілося мати одну-однісіньку ляльку... Та знаючи, як важко живеться батькам (вічно на щось стягалися), я ніколи не висловила своєї думки вголос. Лише писала листи-побажання. Свято віруючи, що слово — матеріальне. І тепер, коли мій шестирічний син просить купити йому чергову забавку, купую — може, у його генах живуть мої нереалізовані життєві бажання.

Ми всі — родом із дитинства.

Єдина гра, яку я пам'ятаю з тієї пори, — у "Прядуна". Так звали тодішнього місцевого голову колгоспу. Ми щось робили із гілочок, травички, листочків, і на вигук: "Іде Прядун", — треба було втікати кудись, щось ховати. Ми копіювали життя дорослих, для яких, щоб вижити, потрібно було вкрасти. І крали: сіно з колгоспного поля, гичку з буряків, а зимою традиційним ритуалом були походи по солому, щоб підстелити худобі в хліві. Бо треба було якось жити. А тато мій казав: "І до біса ж міцна та держава. Крадуть, крадуть, а вона все стоїть..."

...Один із найбільших абсурдів тодішнього ладу, яким писало собі вирок суспільство, — маразматичність. Мої батьки, цілий вік працюючи в колгоспі, змушені були... доплачувати за бездітність (моя найстарша сестра Галя, 1940 року народження, померла в одинадцять місяців). Отож, завісивши рядами вікно в кухні, батько цілу ніч гнав самогонку, до світу заносив у містечко за сім кілометрів, віддавав перекупкам, повертався і йшов на колгоспну працю. Зароблені таким чином гроші платилися за... бездітність.

...У цьому невеличкому волинському селі, де лишень якихось двісті дворів, є три "точки", в яких горілку можна купити цілодобово. А місцевий "бухвет" за кількістю відвідувачів може позмагатися зі столичними ресторанами...

Я простила недолугість і маразматичність тій епосі; але карб долі — він вічний. Коли нині німці так щедро оплачують працю підневільних заробітчан — то невже від нечуваної щедрості? Є інші закони людського буття, — і кривда наздоганяє нас до сьомого коліна страшними хворобами, викрученими долями, стихійними лихами.

Ще одним фразеологізмом мого дитинства стало прізвище наступного голови колгоспу — Католика. З вищою освітою, інтелігент, безтямно закоханий у свою дружину-красуню, господарний і, водночас, жорстокий. Будував, організовував, визискував. Оте принизливе зазирання в оселі: а скільки сіна худобі на зиму припасено, скільки худоби у хліві. Пригадую, як ритуал: перед тим, як ітиме колгоспне начальство, мої батьки закривають бур'янами сіно — мовляв, із городу бур'ян накошено, висушено.

Навіть те, що батько був інвалідом війни, — не допомагало. Діяли якісь безглузді закони. Зокрема закон наближених до начальства, закон блюдолизтва і чинопоклонства (чи то пак кумівства), який процвітав за тодішньої епохи в усіх сферах народного життя. Наше село — не було винятком. Наближені до начальства діставали кращу ділянку сінокосу, кращий наділ землі, краще оплачувану роботу. Мій тато, який не вмів пиячити з начальством і не вмів піддобрюватися, а вмів лише жертовно, по-довженківськи працювати, — багато літ був пастухом. А сінокосу як такого місцеве начальство йому майже ніколи не наділяло. Уявляю, як йому було принизливо іти в контору, шукати "нумер" і... діставати прочерк.

Хто везе — того й поганяють. Степанко (як по-місцевому кликали мого тата) і так сіна пристарає... А скільки тих сінокосів при наших піщаних та болотистих ґрунтах?

...Мої батьки, цілий вік працюючи в колгоспі, змушені були... доплачувати за бездітність...

Проте... Католик був чоловіком господарним. Будував багато і старанно. Щоправда, плоди його старань потихеньку розбазарилися. Корівник світить порожніми вікнами й голими стінами, лазня давно не працює, з другої половини магазину зробили знаменитий нічний "бухвет", льоносушилку розібрали на цеглу... Лишень стоїть ще біля Будинку культури пам'ятник Чапаєву із бравими козацькими вусами (бо колгосп носив його ім'я) — схожий більше на Кісу із знаменитого роману Ільфа і Петрова.

Простила я тому начальникові кривду своїх батьків — отой вічний страх, у якому вони жили; ті комарі, які кусали мої худенькі ніжки поміж темними байраками; важкі ящики, які доводилося піднімати в десятирічному віці замість хворої матері; юність, проведену з палицею в руці з табуном колгоспних корів; як простила своїй школі відсутність золотої медалі — при всіх відмінних оцінках в атестаті.

Школа завжди була дзеркалом суспільства. Несправедливість у ставленні до батьків відбивалась у несправедливості до дітей. Бо ж були діти начальників і діти простих смертних. Хоча, щоправда, більше було вчителів, які понад усе ставили свою професійну честь.

Усе ж таки, попри всі приниження людської індивідуальності, "пора Католика" була золотою ерою для мого села. Хоча за все в житті треба платити. І за приниження ближнього — у сто крат. Навіть донька, що в молодому віці стала вдовою, не змогла приїхати на похорон батька; а син його — спився і помер раніше від батька. Такий сумний фінал людської долі. І покута, — яка наздогнала буквально за порогом оселі.

— Як пошлють нас на БАМ, то я ще виживу, — говорив наступний голова колгоспу до парторга, — а ти — здохнеш... Перший важив кілограм сто чи сто двадцять; а другий — може шістдесят... Отак і господарювали. Були лояльнішими, щирішими до людей. Та й не такими рвучкими до праці.

Ішла пора істинних змін. Найстрашніших у долі мого села.

За десять чи тринадцять років їх, отих випадкових "господарів", помінялося три чи чотири. Кожен запам'ятався тільки тим, що вкрав чи продав. Причому кожному наступному діставалося щораз менше.

... Запам'ятався перший — найстрашніший. Жорстокий і цинічний егоцентрист. Він навіть не приховував свого бажання нажитися. Торгував — чим міг. Направо й наліво. Навіть про людське око не дбав про порядність. Любив жінок, особливо — чужих. Як казала моя львівська приятелька: "Молодець... Забезпечував коханок капітально. Одна "випадково" колгоспний трактор виграла на жереб, інша — ферму очолила".

Скільки відплакала моя мама через ту оранку городу. Ішла вона з паличкою до контори, як до праці. Сива, згорблена. Оцей її хід по моєму серці — навіки.

А ще — баба Параска із важкими каністрами на спині та пляшкою могоричу для комбайнерів під час жнив, аби зерно змолоти. Так чотири дні зайде на поле — кілометрів п'ять — чекає цілий день на межі; і додому з тими каністрами шкандибає. Ішла четвертого дня — і голосила, неначе над померлим.

Валилися паркани, порожніли корівники, свинарники. Худоба ревла весною — страшно слухати. Корова, що отелиться, — так і на ноги не встане. Вивезуть, закопають...

Рев отой колгоспних корів у вухах дзвенітиме, — як помирати буду. Заберу його в тамті світи — і перед Всевишнім муситиме він свідчити. І ота цитадель у районному центрі не захистить того місцевого царька від кармічного боргу. Не благаю покари з неба, — але мусить хтось стати в оборону тих, кого немає кому захистити.

... Мама розповідала про колективізацію худоби. Забрали теличку до колгоспу. А тут — дощі проливні. День-другий... Пішла, забрала худобину до хати, відігріла. Та згодом — знову забрали.

... Далі події змінювалися, як у дитячому калейдоскопі. Кожен наступний чиновник уривав усе, що міг. А душа людська боліла щораз більше. Звідси — і чарка, і відчуття безвиході.

... Коли вже ділити було майже [illegible]ого — роздали останнє: трак[illegible], що нагадував купу поіржавіло[illegible]заліза; зіпсована, нікому не по[illegible]бна сівалка тощо...

[illegible]енкет під час чуми чи агонія [illegible] перетворень? (Тут має вступ[illegible]дія). [illegible]адує [illegible]ки й [illegible]а ся[illegible] чор[illegible] свої [illegible]льно [illegible]тягає на базари важкі мішки з ранньою картоплею, огірками, полуницею... За безцінь продає відгодовану худобу. Майже не знає спочинку.

Але живе відчуття якоїсь дивної Великодньої мелодії. Падає вечорами від утоми; але ніхто чужий не заглядає до її стодоли, перевіряючи, що там є в тебе. Вчимося бути собою. Натуральне господарство. Восени приїжджають машини по картоплю (а вона тут родить знаменита), — іде обмінний торг. Олія, крупи, борошно, навіть хатнє начиння — усе по бартеру. Намагаються нічого не купувати, бо людям середнього покоління грошей взяти особливо ніде — лишень за торг. А ціни на продукцію — дешеві-предешеві, часто схожі на насмішку. Відро полуниць — за п'ять гривень. У розпал сезону.

Але в очах людей з'явилася самодостатність.

От ще б якоїсь роботи просвітницької. Немає. Глухо. Тільки чарка й кіно в клубі — вряди-годи. Найважче — молоді. Бо ж — не хлібом єдиним... І немає тут нічого, крім чарки. Раджу знайомим: одружуйте синів, аби не спилися. Може, сім'я вбереже від лиха. Буває, допомагає. Буває, ні...

Дві економічні проблеми, які потрібно розв'язати селу, — проблему дешевої сільськогосподарської техніки та проблему збуту продукції.

Але це вже тема іншої розмови.

● **Марія ЯКУБОВСЬКА**

«ВІДКРИТА НІЧ»: ІЗ ЛІТА — У ЗИМУ

КІНОЗАЛ

Дев'ятий дубль "Відкритої ночі" — позачерговий фестиваль, який відбувся зовсім в інший час, ніж до цього звикли учасники й глядачі. Замість червневої ночі на Андріївському узвозі — три насичені дні в культурно-мистецькому центрі Києво-Могилянської академії. Власне, цей дубль був підсумковим, він представляв панораму творів учасників за 8 років (1997—2004 рр.).

З[redacted]ли змогу [redacted]60 фільтів, тобто частину зокрема єдиної колекції кіновідеофестивалю національного виробника, яка склалася за вісім років його існування. Позачерговість останньої "Відкритої ночі" невипадкова — адже невідомо, чи відбудеться вона в червні цього року, бо фінансування фестивалю урізали на 70 відсотків. Саме тому виникла необхідність проведення позачергового "панорамного" фестивалю, — щоб укотре привернути увагу до бойкотованого кіно. Більшість фільмів можна було побачити лише на кінофестивалях, — але фестивалі не можуть замінити повноцінного діалогу з глядачем. Як наслідок — у цих фільмів немає шансів бути продемонстрованими широкому загалу й повернути витрачені кошти. Та, крім того, що їм перекрито доступ до телеефіру та кінотеатрів, знищується ще одна можливість постати перед глядачем, — адже існування фестивалю саме національного кіно опинилося під реальною загрозою.

Варто зазначити, що позачергова "Відкрита ніч" мала пройти спочатку в жовтні, потім наприкінці листопада. Якраз у ці дні почалася Помаранчева революція. Тому "Дев'ятий дубль" відбувся частково, щоправда, не в Будинку кіно, як планувалося. Принциповим випробуванням для "Дев'ятого дублю" став нічний перегляд на одному з Помаранчевих екранів. Із шістдесяти назв довелося відібрати декілька фільмів, які за енергетикою були ближчими до Майдану, до барабанів перед Кабміном. Таких фільмів виявилося не дуже багато, але експеримент організаторів не розчарував. Гастролі "Відкритої ночі" на одному з Помаранчевих екранів виявилися ще одним доказом живучості й мобільності фестивалю, до того ж показані фільми викликали у глядачів приємне здивування і

З[redacted]ка, "одна з ідей, що закладена в концепції фестивалю "Відкрита ніч" від самого його початку, — надати слово не просто забороненому кінематографу України, а й тій його частині, якій доводиться найважче в умовах фінансової блокади, — ігровому кіно. Неігрові фільми ще якось знаходять шлях до глядача у вигляді теледокументалістики, телерепортажів, телепрограм. А ігрові, які призначені формувати ментальність, больове поле суспільства, громадянський імунітет, ідеального героя або антигероя, спільну афористику та мелодику — замінено на імпортовані. Тому більшість фільмів звітного фестивалю — саме ігрові й не імпортовані. Наші. Про які всім відомо, що "їх не існує" або вони "дуже погані". Це теж проблема. Проблема не фільмів. Вони різні, серед них — і дуже хороші. Це проблема стереотипу, яким вони оточені.

Враховуючи кризовий технічний (фінансовий) стан національного кіновиробництва, зокрема студентського, фестиваль "Відкрита ніч" не встановлює суворого технічного цензу для фільмів фестивальних програм, надаючи шанс не стільки змаганню технічних (фінансових) досягнень або амбіцій, скільки переконливій реалізації авторського творчого потенціалу, — адже якістю паперу не вичерпуються чесноти поезій.

"Трагічне кохання до зрадливої Нуськи". Режисер Тарас Ткаченко

У позачерговому (звітному) "Дев'ятому дублі" хотілося показати все, що було на нашому фестивальному екрані за вісім років, але це була б дуже велика програма. Довелося скорочувати, орієнтуючись на фільми, які одержували призи, які найчастіше згадували критики й журналісти. Найменше репрезентовані перші два дублі фестивалю (з технічних причин). Сподіваюся реалізувати свою мрію і видати книжку про фес- [redacted] додатком до [redacted]удуть компакт- [redacted] повною фести- [redacted]о програмою.

> *...Існування фільму "Методика виконання злочину" в незавершеному вигляді — переконливий симптом епідемії, "бактеріологічної війни", яка паралізує нашу культуру...*

[redacted]вісім років існу- [redacted]естиваль визна- [redacted]4-ьох перемож- [redacted]слідовно здій- [redacted]и підтримку наці- [redacted]ого виробника, [redacted]та ніч" і дотепер [redacted]ється найдешев- [redacted]раїнським фес- [redacted] серед тих, які [redacted]ють постійну за- [redacted]ність засобів ма- [redacted]формації, спів- [redacted]ть із міжнародними фестивалями, створюють вітчизняний кінематографічний контекст.

Окремо в колекції дев'ятого фестивалю стоїть один фільм, не зазначений у програмі: "Методика виконання злочину" режисера Артура Лі. Цей фільм — уламки фільму — самі нагадуватимуть про себе. Фільм не хоче бачити жодна телекомпанія, — режисер звертався хіба що не до всіх із готовим матеріалом, який вимагає незначної доробки. Більше того — цього незавершеного фільму не візьме жоден фестиваль. Саме для таких випадків "Відкрита ніч" має програму "Прем'єра незавершеного фільму". Ця програма — позаконкурсна, але фільм одержав відзнаку — "P. S. Приз 2002", який вручається від оргкомітету. Існування цього фільму в незавершеному вигляді — переконливий симптом епідемії, "бактеріологічної війни", яка паралізує нашу культуру (і не лише кінематограф). Він демонструє, що таке зачистка території національної культури для іноземного капіталу та імпортованих міфів".

І справді, фраґменти цього фільму наочно продемонстрували страшні наслідки окупації телеефіру низькопробним продуктом і нищення нашої культури. Молоді люди зовсім нічого не знають (і не хочуть знати) про українських акторів і режисерів, які зробили славу нашому кінематографу. Серед їхніх улюблених фільмів — виключно голівудська продукція (якби ж то хоча б світова кінокласика), якої так ба- [redacted]. [redacted]мів із па- [redacted]и брало [redacted]тних [redacted]вдобувало на них призи. А їх все одно не допускають на телебачення, навіть призерів міжнародних кінозмагань. Отож більшість глядачів так і не знає, що наше кіно не просто є, воно — цікаве й перспективне. Наші ж засоби масової інформації намагаються переконати нас у зворотному, — що наше кіно мертве або однозначно погане. Навіть міжнародний кінофестиваль "Молодість" впритул не помічає наших стрічок, зокрема на останньому журі заявило, що серед українських фільмів, які брали участь у конкурсі, не було нічого вартого уваги. А потім ці "не варті уваги" фільми починають визнавати за кордоном. Зокрема стрічка "Проти сонця" В. Васяновича, яка брала участь у останній "Молодості" і нічого не отримала, здобула нещодавно другий за значенням приз на міжнародному фестивалі короткометражних фільмів у Клермон Феррані (Франція). Цікава історія сталася з фільмом "Банка", який навіть не відібрали до конкурсної програми, а показали в позаконкурсній "Українській панорамі". Молода режисерка цього фільму Марина Горбач розповіла на засіданні "круглого столу" "Від-

"Тир". Режисер Тарас Томенко

"Йшов трамвай № 9". Режисер Степан Коваль

> *...Гастролі "Відкритої ночі" на одному з Помаранчевих екранів виявилися ще одним доказом живучості й мобільності фестивалю...*

критої ночі", що її з цим фільмом запросили в Швецію, туди вона поїхала, взявши ще й стрічки інших молодих кіномитців. Як наслідок, у Швеції пройшли, по суті, дні українського кіно, на яких були присутні навіть представники посольств. І наші стрічки сприймали з цікавістю і захопленням. Сама режисерка, як й інші її молоді колеги, хочуть, щоб держава якщо вже особливо не підтримує митців, то хоча б дала просто можливість творити, не зводячи

У [redacted]лю "Від- [redacted]ся засі- [redacted]у", тема [redacted]но". Активну участь в обговоренні взяли режисери Михайло та Юрій Іллєнки, кінокритики Лариса Брюховецька і Дмитро Іванов, видавець Дмитро Капранов, молоді режисери. На жаль, на ньому не були присутні ні офіційні особи різного рангу, ні журналісти телеканалів (хоча тих та інших запрошували). Отже, тема була обрана правильно. Бо ж і нині намагаються утримати інформаційну блокаду коло українського кіно. Зрештою, цього аспекту також торкалися на засіданні "круглого столу", адже, як зазначив Михайло Іллєнко, зараз ведеться війна проти українського кіно з боку телебачення. Такої ж думки і Лариса Брюховецька, яка зазначила, що в нас свідомо блокується шлях кіно до глядача. Крім того, і для великої частини нашої преси характерні українофобські настрої, зокрема в ставленні до нашого кіно. Хоча воно — безперечно, цікаве. Бо якби показати фільми молодих на широкий загал, можна було б говорити про [redacted]нову хвилю". [redacted]окументалісти- [redacted]акож неорди- [redacted]до того ж у ній [redacted]є відчуття важ- [redacted]тем, наша ані- [redacted] відрізняється [redacted]ричністю мови [redacted]інальним візу- [redacted] вирішенням. [redacted]е додам, що [redacted]нав'язувану в [redacted]ЗМІ думку про [redacted]сть і непотріб- [redacted]ність глядачу нашого кіно, прагнення долучитися до наших фільмів усе-таки є. Свідченням цього, зокрема, став показ у кінотеатрі "Жовтень" фільмів із проекту "Любов — це..." Було заплановано лише один сеанс (замість голівудського блокбастера). Та бажаючих виявилося настільки багато, що в той же день довелося влаштовувати ще один показ (знову ж таки замість американської розважалки). Подібна ситуація спостерігалася і на фестивалі "Молодість", — програму "Українська панорама" "поселили" в найменший зал Будинку кіно (мабуть, сподіваючись, що на неї ніхто не піде). Натомість, маленька зала була вщент заповнена, і люди дивилися наше кіно у страшенно некомфортних умовах (стоячи, сидячи на підлозі) і не йшли. Не кажучи вже про саму "Відкриту ніч", коли віддані глядачі присвячують спілкуванню з кіно цілу (ще не дуже теплу) ніч.

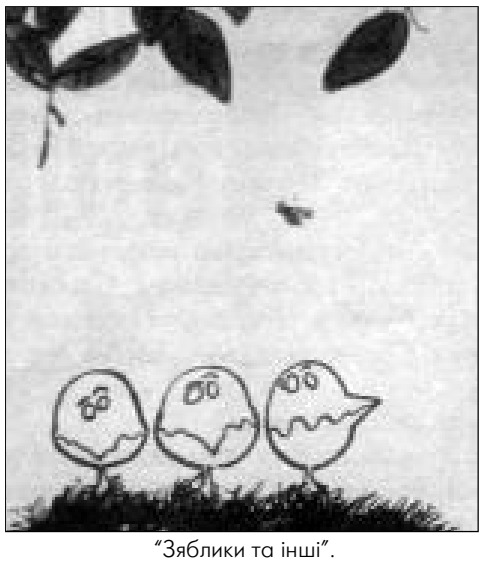

"Зяблики та інші". Режисер Анатолій Лавринишин

На думку Л. Брюховецької, проблемою залишається наступний крок молодих режисерів після зйомки студентського кіно. Адже зняти повнометражний фільм для молодого кінематографіста дуже складно фінансово. Зрештою, через фінансові негаразди в нас не вистачає якісного масового кіно, яке було б легше вивести в кінотеатри і на телебачення. А режисер Юрій Іллєнко вважає, що в нас є багато обдарованих і добре освічених молодих кінематографістів, і що ми маємо потужне молоде кіно дуже високого рівня. Він упевнений, що молода енергія все переможе. А справді велика проблема нашого кіно — це інформаційне гетто (можна говорити про знищення українського кіно пресою) і відсутність належного законодавства (бо в Росії, наприклад, після введення низки законів кіно процвітає). Видавець Дмитро Капранов зазначив, що поки що у нинішньої влади немає чіткої концепції розвитку культури взагалі. Тож якщо влада не піде до нас, ми прийдемо до неї. Власне, цей "круглий стіл" і окреслені на ньому проблеми українського кіно стали певним заспівом до парламентських слухань щодо стану нашого кінематографа.

• **Катерина ТАРЧЕВСЬКА**

ПРОБЛЕМА ЕПІСТОЛЯРНОГО ЖАНРУ

ДАМА З ВІДМИЧКОЮ

Нещодавно колега по інституту повернувся з відрядження до Харкова й подарував мені ювілейну монету, випущену на честь засновника тамтешнього університету В. Н. Каразіна. Це спонукало мене до написання статті, яку ви, добірне товариство, маєте перед очима: я згадав про два листи, які надійшли на мою адресу від харківської, сказати б, інтелігенції. Загалом — це 12 сторінок машинопису, і я торкнуся лише найцікавіших тез.

Почнемо здалека. Ще в XVII ст., за часів Козаччини, українська шляхта (а власне, з неї в подальшому виникла українська інтелігенція) почала формуватися з різнонаціональних елементів. Окрім українців були в ній поляки, волохи, татари, серби, греки та євреї, а пізніше — передовсім, москалі. Цей увесь різнорідний клас, писав М. Драгоманов, не міг моделюватися за зразком нижчого соціального українського елемента і мусив "по силі речей у XVIII ст. створитися по приміру панства російського". Це — правда. Прогресивні європейські ідеї демократизму й лібералізму саме через Петербург і Москву в той час потрапляли в Україну. Проте мусимо пам'ятати, як і чому виникла ота клята "сила речей", яка стала потужним чинником русифікації нашого люду. Вся російська освіченість почалася з Києво-Могилянської академії. Із Києва до Москви для заснування Слов'яно-греко-латинської академії вивозили не лише професорів, а й студентів (бо кількох десятків освічених юнаків у Московщині не знайшлося). Зруйнували Могилянку, заборонили українське книговидавництво... і почали хизуватися перед темними хохлами своєю освіченістю. В. Н. Каразін, ім'я якого носить Харківський університет, був особистістю непересічною. Проте (як і належить "русскому интеллигенту") українців не любив — настільки, що вважав їх народом, якого немає. В лютому 1841 р. Г. Квітка-Основ'яненко у листі до П. Плетньова скаржиться, що В. Каразін пише на нього доноси. Він, зокрема, "отыскал "Кобзаря", где есть малороссийские стихи ко мне, хочет доказать, что они вредные, СИЛИТСЯ ПОДВЕРГНУТЬ ИХ ЗАПРЕЩЕНИЮ". Розгорнемо "Кобзаря". Вірш "До Основ'яненка" (1839) починається так:

Б'ють пороги;
місяць сходить,
Як і перше сходив...

Знаю ці рядки мало не стільки, скільки живу. Маю таке враження, що прочитав їх якраз того дня, коли взагалі навчився читати. Але це — особисте, і, мабуть, не ці рядки обурили В. Каразіна. А які?

Смійся, лютий враже!
Та не дуже, бо все гине —
Слава не поляже;
Не поляже, а розкаже,
Що діялось в світі,
Чия правда, чия кривда
І чиї ми діти.

Крамола, що й казати... А тепер повернемося до листів із Харкова. Перший, датований 14-им листопада 2004 р. (ви пам'ятаєте розквіт ківаловщини?), підписаний пані В. Солнцевою. Ось про що: "Недавно мне попалась газета "Слово Просвіти" [...] Я коренная харьковчанка [...] проживаю, согласно вашей концепции, в регионе с максимальным уровнем люмпенизации, где подавляющее большинство населения проголосовало за Януковича [...]. Можно провести исследование о зависимости волеизъявления "избирателей Украины от уровня йода в питьевой воде, от процентного состава населения с голубыми и карими глазами. От заболеваемости слабоумием или от количества хромых". Круто! Але мушу визнати свою провину. В статті, на яку посилається респондентка, я не пояснив деяких речей, що здавались очевидними. Із запізненням пояснюю на прикладі. Фекальне забруднення води визначають за абсолютно нешкідливою (непатогенною) кишковою паличкою (E.coli). Вона — не причина кишкових інфекцій, а індикатор, який засвідчує, умовно кажучи, кількість лайна у воді. Так і показники люмпенізації (злочинність і

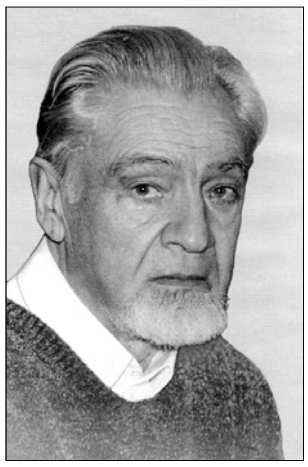

ВІЛ/СНІД): не через них люди голосували за Януковича, а через той "соціальний дух", який панує в деяких реґіонах. Ці дослідження я проводжу з 1994 р., і нічого не змінюється — крім одного: люмпенізовані реґіони, які на минулих виборах проголосували за В. Януковича, раніше віддавали голоси П. Симоненкові (а на парламентських виборах — КПУ). "Партия и Янукович — близнецы-братья. Кто более матери истории ценен?" Бр-р-р...

А тепер про "відмичку". Лист пані В. Солнцевої засвідчує її обізнаність із публіцистикою (ущипливим гумором, риторичними запитаннями тощо). Але шило вилазить із мішка. Слухайте всі! "Наш интеллигентный харьковский университет проголосовал за Януковича, а люмпенизированный сброд на ваших киевских рынках агрессивно и единодушно агитировал за Ющенко". Це ж треба так "підставитися"! Отже: 1. Звідки ви, шановна, знаєте, як голосував університет, якщо голосування є (має бути) таємним; 2. Я не знаю, як голосували інтелігенти внз Києва, але більшість із них були учасниками Помаранчевої революції (Могилянка — на чолі з ректором); 3. З якого це дива ви порівнюєте університет зі "сбродом на ринках"? 4. Наші торгові люди з ринків "агрессивно и единодушно" не агітували за Ющенка, а носили на Майдан яблука і сало (це я сам бачив); 5. Ті, кого ви називаєте "сброд", — бомжі — ходили на Майдан, їх там годували й одягали в те, що приносили кияни (сам бачив). Не соромно вам, пані, вдаватися до такої пропагандистської дешевизни? Хотіли ви цього чи ні, а об'єктивна ціна вашої ескапади така сама, як і заяви загальновідомої леді з Донецька про наколоті апельсини, американські валянки і менінгіт на Майдані.

А ЧИЇ Ж МИ ДІТИ?

Кожний, кому довелося жити в невеликому місті (райцентрі) знає, як багато важать місцеві начальники — начебто й невеликі, але в межах своєї влади всемогутні. Ось прізвища (деякі, всіх не пам'ятаю) начальства в тій поліській місцині, де я виріс: Брєєв, Парамонов, Первих, Разживін, Смірнов... Всі, зрозуміло, "старші брати"; хочете вірте, а хочете — ні, але я пам'ятаю навіть їхні обличчя — казенні, кам'яні, немилосердні до місцевого підневільного люду.

Приймаючи гетьманську булаву, 24 липня 1687 р. Іван Мазепа уклав договір із Москвою, за яким — між іншим — "гетьман и старшины обязаны стараться о соединении малороссийского народа с великорусским посредством супружества и другими способами". Сталін скористався саме "другими". У спустошені голодомором українські села гнали ешелони: "из Горьковской обл. в Одесскую — 2120 хазяйств, из Ивановской в Донецкую — 3527 хазяйств". Найбільше пощастило Слобожанщині: 80 ешелонів російського люду знадобилося, щоб сяк-так заселити вимордувані села. Щоб гетьман Мазепа не знехтував московськими настановами, у договір 1687 року записали: "При гетмане, для охранения его, быть в Батурине московскому стрелецкому полку". Після 1917 р. за охорону московських інтересів узялися інтернаціональні ординські загони (в яких не останніми були яничари-українці). Спалах "українізації" засвідчив передсмертні судоми українського націонал-більшовизму. Втім, галасу було більше, ніж справи — особливо якщо йдеться про українців за межами колишньої УРСР. Перепис населення 1926 р. засвідчив, що за часткою письменних українці посідають у РСФСР двадцяте (!) місце. Українізація закінчилася так безславно, як і почалася. У грудні 1932 р. Сталін видав постанову про її заборону на Кубані, а через кілька днів — і на Слобожанщині. Наступний, 33-ій, став одним із найбільших досягнень більшовицької національної політики.

Помаранчева літургія на Майдані відійшла в історію, залишивши в душах її учасників щось схоже на ностальгію за втраченим раєм. І демонстрантам, і всій країні загрожували можновладні яничари, але було — було! — відчуття, що їхній час закінчився, а маятник працює на нас. Сьогодні — будень, але інакше не буває. І дуже скоро почнуться нові вибори, за підсумками яких В. А. Ющенко після щасливої інавгурації мусить пройти ще й парламентську Конфірмацію. Не ховатимемося від правди: ми виграли президентські вибори, але не переконали тих, хто готує РЕВАНШ. "Чудище обло, огромно, стозево и лайя..." Чудище — чудищем, а голосуватимуть люди.

Малюнок Владислава Козака

Знищивши Київську Русь, азійська навала породила Русь Московитську; ординство стало найголовнішим чинником "собирания земель", водночас на століття лишаючись основою соціальної психології людності на цих "землях". Ось що писав М. Драгоманов, коментуючи "визвольну місію" Росії щодо болгар і сербів: "Государство, в котором господствует своеволие чиновников, полицейская охрана господствующей Церкви... и нет элементарной личной неприкосновенности — такое государство не может служить делу свободы славянских племен даже под Турцией". Свою статтю М. Драгоманов назвав "Турки зовнішні та внутрішні". Внутрішня "туркуватість" російських порядків у поєднанні з неосвіченістю й бідністю переважної частини російського робітництва породила саме той, безмаєтний, безпам'ятний і безнаціональний люд, котрий більшовики зліпили в орду.

А що нам пише харківська дописувачка? Ось що: "Посмотрите на наших кандидатов: умный, образованный, интеллигентный Ющенко (но с клеймом национализма и прозападной ориентацией) и малосимпатичный, малограмотный, косноязычный и к тому же судимый (!!!) Янукович (но выразитель прорусской, прославянской идеи [...]. Как же глубоко должно быть стремление к духовному единству наших славянских народов, чтобы в такой экстремальной ситуации, при таком неравном выборе все-таки проголосовать за кандидата, который по личностным характеристикам чудовищно проигрывает". Отже, "умный (но с клеймом)" Ющенко та (на думку дописувачки) мало чого вартий Янукович ("но выразитель прорусской, прославянской идеи"). Почнемо з того, що ніякої "слов'янської ідеї" в природі не існує (як після Нюрнберзького процесу не існує, наприклад, "германської" ідеї). Об'єднання різних народів за мовною ознакою (насильницьке, бо інакше вони єднатися не хочуть і не будуть) — маячня; в цьому сенсі "панславізм" нічим не відрізняється від "пангерманізму". Лишається для пані В. Солнцевої та В. Януковича ідея "прорусская". І що ж це таке? Пушкін — чи Путін? Якщо йдеться про російську культуру, літературу зокрема, то я готовий побитися з шановною дописувачкою об заклад, у чиїй бібліотеці більше російських класиків — у моїй, у вашій, пані, чи в бібліотеці В. Януковича. Якщо ж ідеться про той імперський сморід, який супроводжував нашу виборну кампанію з території, розташованої північніше хутора Михайлівського, то міль пардон, мадам, мене від нього нудить. Але, виявляється, навіть на очевидні речі можна дивитися крізь специфічні окуляри. Ось так: "Вы лучше задумайтесь, как могло случиться, що Путину подсунули заведомо "непроходного" кандидата. При вашем интеллекте просто нельзя не понять, что за таким экстравагантным поступком, как выдвижение кандидатом в президенты человека дважды судимого, да к тому же не способного связать и двух слов, скрывается глубокий политический подтекст, не понятный нашему широкому "загалу". Остается только посочувствовать Путину, который был обязан заниматься безнадежным делом, пытаясь таким образом предотвратить неминуемый дрейф Украины в НАТО и воспрепятствовать тому, чтобы лошадь Богдана Хмельницкого развернули хвостом в ту самую сторону, куда сегодня еще указывает его булава".

Їй-богу, блискуче! Маю на увазі — для розуміння світогляду певної (і великої) категорії наших співгромадян. Бідний, бідний крихітка Путін — "підсунули" йому бракований товар, а він "обязан был заниматься"... чим же? Проштовхуванням на посаду президента НЕЗАЛЕЖНОЇ І СУВЕРЕННОЇ КРАЇНИ бозна-кого. Звісно, що іншого виходу Путін просто не мав, бо ж НАТО... Хочу заспокоїти шановну респондентку: кінь Богдана стоятиме, як і стояв. До НАТО Україна, звісно, ввійде, і до ЄС увійде — принаймні, мені дуже хочеться, — але до цього ще треба дожити. А сьогодні страшенно цікаво — кого "підсунуть" Кремлю весною наступного року, і чи готова п. Солнцева голосувати за якогось пройдисвіта лише тому, що він блеятиме про слов'янство і братство з московськими ґебістами. Боюся, що голосуватиме, бо (на її думку) "единственным союзником и гарантом спасения нашего национального достоинства может стать тот или те, кто кровно заинтересованы в таком союзе, свои, близкие, для которых мы — это такой же шанс, как и они — для нас [...]. Россия, растоптанная и поруганная, едва не уничтоженная своим большевистским прошлым, подобно былинному богатырю, медленно поднимается с колен и расправляет могучие плечи, наводя тем самым ужас на нынешних хазяев мира". Щодо здатності викликати жах, то Росія в цій справі, сказати б, "преуспела" давним-давно (про це найкраще читати у Чаадаєва). А ось у гаранти порятунку нашої національної гідності особисто я взяв би Росію хіба що після Замбії. Втім, нічого іншого від "персонажей типа Войтенко" моя дописувачка не чекає, і правильно робить. Хочу, проте, послатися на персонажа, відомого як Франсуа Вольтер "L' Ukraine a Toujours aspire a etre libre", — сказав він, — "Україна завжди прагнула свободи". Навряд чи хоч хто-небудь може, не збрехавши, сказати таке про Росію. Пишу про це не зі зловтіхою, а з жалем, але ж правда — понад усе. Зі зрозумілих причин у газетній публікації не можу торкнутися всього, про що йдеться в листах. Проте ще дві позиції здаються мені принциповими. Читаємо: "Признаюсь, что я боролась с искушением написать вам это письмо на украинском языке, который я хорошо знаю и, поверьте, люблю (как и большинство русскоязычных в Украине), но истина, справедливость и демократия мне дороже". Отже, як виявляється, жити в Україні і навіть знати й любити мову її народу — це пусте, бо істина, справедливість і демократія полягають у тому, щоб писати російською. Оригінально? Так, але це ще не все. Відгукуючись на статтю, оприлюднену в "Слові Просвіти", шановна дописувачка не надсилає листа в редакцію, а розшукує мою службову адресу. Якщо ви, добірне товариство, вважаєте, що це "просто так", то дуже помиляєтеся — в інститут приходять щоразу по два листи: один мені, а інший... Ви не повірите, але ще один лист надходить на ім'я ДИРЕКТОРА інституту. Щоб вигнав мене з роботи чи вже й не знаю навіщо. От якби це відбувалося колись! У партбюро, в райком, у ЦК, у КДБ... І в цьому, власне, полягає головна проблема деяких реґіонів сьогоднішньої України: "совок" — живий-здоровий, боїться НАТО і горнеться до Москви. Одним словом — інваліди "холодної війни".

• **Володимир ВОЙТЕНКО**

МИКОЛА ТОМЕНКО:

«УКРАЇНА МАЄ РЕАЛЬНІ ШАНСИ ПОТРАПИТИ ДО ФІНАЛУ ПРЕТЕНДЕНТІВ»

Віце-прем'єр-міністр України Микола Томенко на засіданні щодо підготовки та участі в тендері на право проведення в Україні фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу 2012 року оптимістично оцінив шанси України.

На зустрічі були присутні міністр у справах сім'ї, дітей та молоді — Юрій Павленко, президент Федерації Футболу України — Григорій Суркіс, завідувач сектору спорту та молоді Секретаріату Кабінету Міністрів України — Василь Кириленко та перший віце-президент Національного олімпійського комітету України — Іван Федоренко.

Як відомо, Україна разом із Польщею беруть участь у тендері на право проведення фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу 2012 року. На сьогодні заявку подали вісім претендентів на проведення єврочемпіонату: Україна—Польща, Азербайджан, Хорватія—Угорщина, Греція, Італія, Румунія та Туреччина. До 21 липня 2005 р. серед цих країн буде визначено трьох фіналістів. У ході дискусії Микола Томенко сказав: "Україна разом із Польщею має реальний шанс потрапити до фіналу претендентів на проведення Євро-2012".

Під час зустрічі йшлося про підготовку стадіонів, готелів і всієї інфраструктури в разі проведення Чемпіонату Європи 2012 року в нашій країні. За словами віце-прем'єр-міністра, буде створено нову робочу групу, яка займатиметься цим питанням.

"Цілком логічно, щоб після пісенного конкурсу "Євробачення-2005" ми на найвищому рівні підготували й провели футбольний турнір-2012", — заявив Микола Томенко.

ЮЩЕНКО ЗВІЛЬНИВ КЕРІВНИКА ДЕРЖКОМСПОРТУ УКРАЇНИ М. КОСТЕНКА

Миколу Костенка розпорядженням Президента України Віктора Ющенка звільнено з посади голови Держкомітету з питань фізичної культури і спорту у зв'язку з ліквідацією посади. Зазначимо, що Держкомспорт увійде в Міністерство сім'ї, молоді і спорту, де буде створено департамент спорту.

Також варто додати, що колишній керівник Держкомспорту Микола Костенко виступав проти скасування свого відомства і підпорядкування Міністерству.

БОКС

ВІТАЛІЙ КЛИЧКО — «СПОРТСМЕН РОКУ»

Володарем премії "Людина Року 2004" та переможцем у номінації "Спортсмен року" став Віталій Кличко.

Отримуючи почесну нагороду, Віталій заявив: "Мені дуже приємно стати лауреатом акції "Людина року" і вдвічі приємніше перемогти в номінації "Спортсмен року". На Олімпійських іграх в Афінах наші спортсмени довели, що Україна має величезний потенціал і гідну спортивну еліту. Мені дуже приємно бути номінованим серед таких спортсменів, як Яна Клочкова, Андрій Шевченко і Юрій Білоног. Наші спортсмени створюють нову спортивну історію та працюють на зміцнення позитивного іміджу нашої країни. Спорт — це складова суспільства. Ми сподіваємося, що в руслі суспільно-політичних перетворень Україна вийде на новий рівень економічного розвитку, що дозволить створити сприятливіші умови для підготовки спортсменів і досягти високих результатів".

ХАСІМ РАХМАН ПОЧЕКАЄ

На жаль, бій Віталія Кличка, призначений на 30 квітня в нью-йоркському "Madison Square Garden" (спортсмен повинен був відстоювати титул чемпіона світу за версією WBC у важкій вазі) проти Хасіма "The Rock" Рахмана, не відбудеться.

Як зазначив сам Віталій: "Я хотів би спростувати цю інформацію та заявити, що мій двобій проти Хасіма Рахмана не відміняється, а лише переноситься. При підготовці до двобою я отримав травму. Це надрив м'яза стегна, а будь-яка травма, яку спортсмен отримує при підготовці до майбутнього бою, є серйозною. Ця травма вибиває мене з найважливішого етапу підготовки до двобою. У зв'язку з цим я прийняв рішення перенести дату поєдинку, щоб повністю відновитися та приступити до повноцінної підготовки. Я вже пройшов медичне обстеження. Лікарі рекомендували мені протягом трьох-чотирьох тижнів припинити тренування та пройти курс лікування. Для того, щоб визначитися з новою датою проведення двобою, знадобляться два-три тижні консультацій із нашими телевізійними партнерами.

Я спробую зробити все, щоб якнайшвидше відновитися та вийти на ринг".

АРЕШТОВАНО 100 % АКЦІЙ КИЇВСЬКОГО «ДИНАМО»!

Печерський місцевий суд Києва заарештував 100 % акцій ЗАТ "Футбольний клуб "Динамо" Київ". Таке рішення було прийнято минулої середи за позовом компанії "Пасіфік Інтернешнл Спорт Клабз Лімітед", повідомляється в прес-релізі компанії.

Печерський суд своїм визначенням розширив кошти забезпечення позову 21 лютого 2005 року й заарештував усі акції. Як відзначається в прес-релізі, з метою попередження будь-яких дій, через які власники акцій і ТОВ "Регістр" могли б уникнути відповідальності, суд у середу також заборонив проводити загальні збори акціонерів ЗАТ, вирішувати будь-які питання про зміну реєстратора ЗАТ і вносити зміни в установчі документи закритого акціонерного товариства.

Крім того, суд зобов'язав ТОВ "Регістр" і ряд державних органів надати всю інформацію й документи, що стосуються продажу акцій ЗАТ, Ігореві Суркісу (президент футбольного клубу) та іншим.

Нагадаємо, що 21 лютого Печерський суд за заявою акціонера ЗАТ "Футбольний клуб "Динамо Київ" компанії "Пасіфік Інтернешнл Спорт Клабз Лімітед" наклав арешт на 98,71 % акцій ЗАТ і зобов'язав реєстратора ЗАТ, ТОВ "Регістр" надати матеріали щодо продажу акцій ЗАТ сімома офшорними компаніями І. Суркісу й іншим фізичним особам.

Однак це визначення не було виконано в зв'язку з несумлінними діями працівників ТОВ "Регістр", які не надали жодних документів або навіть пояснень щодо них, ухилялися від примусового виконання судового рішення, відзначається в прес-релізі.

Українське законодавство передбачає кримінальну відповідальність за навмисне невиконання судових рішень або визначень. У зв'язку із цим "Пасіфік Інтернешнл Спорт Клабз Лімітед" попросила суд повідомити прокурора Києва про те, що компанія "Регістр" навмисне не виконала рішення суду. Також про це було повідомлено Державну комісію з цінних паперів і фондового ринку, що суд зобов'язав перевірити законність дій і дотримання ліцензійних умов ТОВ "Регістр", що, при виявленні порушень, може привести до анулювання ліцензії, зазначено в прес-релізі.

СИТУАЦІЯ

Як повідомлялося, трохи раніше суддя Печерського суду Інна Осташ винесла ухвалу, відповідно до якої припинялася дія запобіжного заходу у вигляді арешту 98,71 % акцій ЗАТ "Футбольний клуб "Динамо" (Київ)". "Суд вважає, що варто припинити дію цього запобіжного заходу відповідно до статті 62 п. 1, ст. 62 п. 2 і п. 3 Цивільно-процесуального кодексу", — сказала суддя.

А тим часом фанати київського "Динамо" після недільного матчу "Динамо" — "Оболонь", влаштували акцію під назвою "Руки геть від "Динамо". Палкі прихильники київського клубу пообіцяли бойкотувати Печерський районний суд м. Києва. Також прозвучала інформація, що місцем можливих страйків може стати будинок судді, яка веде справу "Динамо".

ЗБІРНА ЧИ ДЕПУТАТСЬКИЙ МАНДАТ?

Після гучного скандалу, пов'язаного з подальшою долею столичного клубу "Динамо", нова влада потривожила народного депутата й керманича збірної України — Олега Блохіна. Ініціативу виявив Регламентний комітет Верховної Ради, який за запитом групи депутатів звернувся в Апеляційний суд Києва, щоб там розсудили, наскільки правомірним є нинішній статус Блохіна, позаяк депутатську роботу він поєднує з обов'язками тренера національної збірної. Як відомо, посада головного тренера національної футбольної збірної, котру обіймає Олег Блохін, може розцінюватися виключно як викладацька діяльність, а вона, за законом, дозволена народним депутатам. До того ж Блохін у збірній не отримує зарплатні й працює на громадських засадах. Це підтвердив і президент Федерації Футболу України Григорій Суркіс. Хай як би там не було, а останнє слово залишиться за судом. Олег Володимирович цю ситуацію прокоментував так:

— Хочу, щоб усі, нарешті, зрозуміли: крім маси щоденних турбот і головного болю — нічого іншого Блохін на посаді головного тренера збірної не має. Можу вам процитувати наказ президента ФФУ від 29 вересня 2003 року, де чорним по білому написано: "Блохін Олег Володимирович прийнятий на роботу головним тренером національної збірної України на громадських засадах". На громадських! Тобто, як тренер збірної, я не одержую зарплатні. Це по-перше. А по-друге, те, чим я займаюся зараз у футболі, абсолютно підпадає під визначення "викладацька діяльність".

На запитання, чому так звану "справу Блохіна" почали розглядати лише зараз, а не півтора роки тому, Олег Володимирович відповів: "Запитаєте в тих, кому все це потрібно. І, головне, — саме в той час, коли збірна України виявилася як ніколи близькою до заповітної мети — виходу у фінальну частину Чемпіонату світу, де ми ніколи не грали. Уявляю, в якому стані виходили на поле у Вільярреалі київські динамівці, коли довідалися, що арештовані акції клубу. Про що зараз думають футболісти збірної України? Адже вони читають газети, дивляться телевізор і, напевно, дивуються: що відбувається? Ці хлопці, які одягають жовто-сині футболки, та мільйони українських уболівальників повірили в нашу ідею, піднеслися духом, готові йти до кінця, щоб підняти міжнародний престиж України, як піднімають його Сергій Бубка, брати Клички, Яна Клочкова, інші наші спортивні зірки. І раптом їм говорять: "Стоп, хлопці! У вас "неправильний" тренер".

На запитання "Чи готові Ви пожертвувати депутатським мандатом, щоб припинити всі ці розмови", керманич збірної відповів так: "У цьому житті, напевно, все можливо. Але хочеться, щоб переміг здоровий глузд і справедливість, а не чиїсь політичні амбіції. Якщо комусь не подобається Блохін на посаді тренера національної команди, нехай скаже прямо. Я за цей електричний стілець не тримаюся.

Ні мої батьки, ні мої наставники у футболі й у житті, — ніхто не вчив мене зупинятися на півшляху. Я дав слово вивести збірну України у фінал ЧС-2006 і зроблю все можливе, щоб його дотримати. Зрештою, це важливо не тільки для Блохіна, а й для мільйонів людей, які хочуть пишатися своєю країною".

Президент Федерації Футболу України Григорій Суркіс так прокоментував ситуацію з можливим відходом Олега Блохіна з поста головного тренера збірної країни:

— З огляду на те, що відбувається, хочу підкреслити: преміальні головний тренер збірної, як і футболісти, одержить лише у випадку виходу команди у фінал ЧС-2006. Але, якщо Блохіна все-таки змусять, він піде. Я не впевнений, що його відмова від роботи в збірній, яка не приносить нічого, крім безсонних ночей і головного болю, буде на користь українському футболу.

• Сторінку підготував **Олександр ТРАВ'ЯНКА**

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор **Павло МОВЧАН**

Головний редактор **Любов ГОЛОТА**

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник головного редактора, відділ соціальної тематики
Євген ҐОЛИБАРД
229-49-47 (тел/факс)

Заступник головного редактора, відділ політики
Олександр СОЛОНЕЦЬ
229-49-47

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
228-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
228-63-69

Літературний редактор
Олександра ТКАЧ
462-05-57

Відділ культури
Катерина ТАРЧЕВСЬКА
462-05-57

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
462-05-57

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
228-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Оксана ПЕТРИЧЕНКО
228-63-69.

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети **"Слово Просвіти" — 30617**

Видрукувано з готових фотоформ на комбінаті "Преса України" у середу. Зам № 3301211

Загальний наклад — 36500

Листування з читачами тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилання на "Слово Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на півроку — 19,18 грн.

Які уроки з нинішніх виборів у Молдові отримали ми — українська влада, Міністерство закордонних справ, політики і громадські інституції? Адже в Молдові й Придністров'ї офіційні особи постійно заявляють, що Україна — найважливіший стратегічний партнер. І це природно з огляду на присутність тут українського етнічного чинника, історичної та географічної близькості, економічних перспектив. Але виникає питання, а яка політична сила в Молдові зорієнтована на Київ? Адже одна (помаранчева) — на Бухарест, інша — на Москву. Можливо, президент Воронін із проурядовою силою, яка виграла вибори, стане лобіювати наші інтереси. Можливо, але…

Дуже багато залежатиме від України, наскільки вона професійно й відповідально, узгоджуючи з європейськими стандартами, здійснюватиме культурно-освітню, економічну, інформаційну політику щодо українства в Молдові й Придністров'ї. Адже кращих послів і провідників добрих стосунків із Молдовою і Придністров'ям, ніж українці, які зберегли свою ідентичність, культуру, національну свідомість, нам не знайти. Посилення українського чинника в Придністров'ї, Молдові лише зміцнить добросусідські взаємини, сприятиме забезпеченню прав тамтешніх українців, консолідуватиме громадянське суспільство. Бо народ, який втрачає свою національну самобутність, своє "Я" стає агресивним або депресивним. Це потрібно пам'ятати нам — українцям з України.

ПРИДНІСТРОВСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ: КОЛИ ПРИЙДЕШ, ВІТЧИЗНО?

Щорічно на землі Придністров'я традиційно відбуваються міжнародні науково-практичні конференції, які організовує Міжнародна слов'янська академія освіти імені Я. А. Коменського. У них беруть участь відомі вчені, політики, представники інтелігенції, громадських організацій та влади. Місцем проведення таких заходів стають різні країни, зокрема Україна.

2004 року відбулася наукова конференція у Кривому Розі, а в 2005-му вона проходитиме в Черкасах. 7—8 лютого цього року в Тирасполі конференція була присвячена проблемам "виховання громадянина, моральної особистості в полікультурному освітньому просторі". Дух, філософія цих наукових зібрань близькі до того, що свого часу сказав Лессінг: "Якщо мені буде запропоновано в одній руці істину, а в другій прагнення до неї, і треба вибирати, я вибрав би останнє". Тим більше, коли це стосується складної проблеми — реалізації слов'янської ідеї в її осучасненому інтелектуальному, педагогічному, соціальному, етнокультурному та політичному вимірах.

Передусім, до цього спонукає і спадщина славетного чеха — видатного, загальносвітового рівня мислителя Я. А. Коменського, ім'ям котрого названа Академія. Його принципи сьогодні сповідує увесь педагогічний світ, але по-особливому ідеї вченого відлунюють у Придністров'ї.

Історична українська земля, де зіткано дуже складні, а часом і трагічні трансформації, потребує особливої уваги. XX століття, а особливо його завершення, засвідчило про появу цілої низки людських проблем. На жаль, навіть політичні реалії сучасної Європи не стали гарантом безпеки і стабільності в цьому реґіоні. Слід констатувати, що в Придністров'ї утворився своєрідний тектонічний розлом, адже тут за останні десятиріччя нагромадилося безліч складних завдань політичного, військового, соціально-економічного, етнокультурного характеру. Очевидна як присутність інтересів, так і суперечностей у підходах до вирішення придністровської проблеми Молдови, України, Росії, Румунії та ін.

Але попри все найбільш алогічно з боку будь-якої держави чи міжнародної структури ревізувати європейські визначеності й реалії. Не переслідуючи мети робити політичний аналіз, залишимо це для дипломатичної сфери. Варто, насамперед, оцінити те, що відбувається на берегах Дністра з точки зору українського громадянина. І чому ми маємо бути найбільше зацікавленими? З одного боку для нас (і не тільки) є важливим питання збереження у цьому реґіоні миру й стабільності, з іншого, — якою буде в перспективі доля наших співвітчизників. Їх у Придністров'ї, як офіційно вважають, більше третини. Нагадаю, що перепис 1926 року засвідчує про 277,5 тис. (48, 5 %) українців, які проживали на цій території, 172,4 тис. (30,1 %) молдован, 48,9 тис. (8,5 %) росіян. Що потім сталося тут з українством, як і на решті територій колишнього СРСР, відомо як загальна тенденція денаціоналізації. Її результат — значна втрата українцями власної ідентичності.

А де ж була Україна, коли з українцями відбувалося таке, що різко контрастувало з демократичними нормами й загальнолюдськими цінностями? Відповідаючи словами Великого Тараса Шевченка:

"Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тілько
На чужому полі.
В своїй хаті своя й правда
І сила, і воля".

Важко було шукати правди, бо й сама Україна, східні, західні й придністровські українці не мали власної державної хати. А тому політично й культурно українство нікому було обстоювати. Не було перспективи на його відродження і в самій Україні за часів інтернаціонального СРСР. Адже на період утворення СРСР на Донбасі налічувалося згідно зі статистикою 64 % українців, проте в 1922 році було відкрито тільки 5 україномовних шкіл (0,2 %). Численність російськомовних шкіл складала 90,75 % при загальній кількості етнічних росіян 26 %.

Варто згадати, що до революції в Україні не було жодної школи з мовою викладання корінної нації. Такі тенденції згубно впливали на освітньо-наукове, освітньо-культурне, духовне життя українців. Бо й справді, в історії важко знайти приклади, коли б насильницьке відчуження народу від його рідної мови, історії, культури, Церкви слугувало прогресу, миру, гармонії міжнаціональних стосунків.

Подана ретроспектива важлива для нас як урок, який має бути добре засвоєний, насамперед, владою, політиками, дипломатами, вченими, громадськістю України. Їхні норми поведінки при бездержавному і державному статусі України повинні докорінно змінитися в бік усілякої підтримки українства на материзні і поза її межами. Логічно, що це стосується і сучасного Придністров'я.

Статус невизначеності ПМР дуже ускладнює з нею стосунки з боку України. Проте норми міжнародного права, політичні багатосторонні домовленості щодо Придністров'я, стаття 12 Конституції України, де зазначено, що "Україна дбає про задоволення національно-культурних потреб українців, які проживають поза межами держави", зобов'язують, виходячи з інтересів і прав Людини, захищати українців. Там, де унеможливлюється ця робота державними інститутами в силу політичної ситуації, потрібно активно залучати громадські, політичні, навчальні, наукові, культурно-просвітницькі організації. Лише скоординована, високопрофесійна діяльність політиків, дипломатів, бізнесменів, науковців, інтелігенції і представників влади здатна посилити в Придністров'ї український фактор, сприяти українському відродженню. Найважливіший до цього шлях — рідна мова й рідномовна школа. "Треба доконче добре вчити, — писав М. Грушевський, — дітей рідною мовою, наука в народній школі повинна даватися рідною мовою". Саму українську ідею він завжди сприймав як єдність: політичну й мовну. Звичайно, що українська ідея — багатофакторна цінність, але її головною складовою завжди залишатиметься мова.

Звичайно, що українська ідея — багатофакторна цінність, але її головною складовою завжди залишатиметься мова.

Ідея мусить носити не лише протестний, але й продуктивний характер. Тому українство, де б воно не проживало, повинно відчувати турботу своєї материзни.

Для Придністров'я, де українці за короткий історичний проміжок втратили значний потенціал у національно-культурному розвитку, це особливо актуально. Незважаючи на законодавчо закріплену офіційність трьох мов, активне впровадження в зміст освіти й соціосередовище принципу полікультурності, українська мова має досить низький соціальний статус. Очевидно, що перш ніж вести мову про полікультурність, слід усвідомити, — а що таке культурність.

Чи діє принцип культуровідповідності в системі дошкільної освіти цього реґіону, коли тільки 2 % дітей-українців мають можливість виховуватися рідною мовою? У 2003—2004 н. р. до придністровського університету імені Т. Шевченка вступило більше 5 тис. абітурієнтів і лише 40 (22 із них випускники теоретичного українського ліцею) виявили бажання екзаменуватися українською. Нагадаємо, що кожен третій студент внз — етнічний українець.

Позитивно, що за останній час у Рибниці відкрито українськомовну середню школу, в Бендерах — українську гімназію, у Тирасполі — теоретичний ліцей, а щорічно майже 150 дітей-українців стають студентами внз України. В університеті діє кафедра української мови і літератури, з І-го курсу українська мова є обов'язковою дисципліною, прийнято програму розвитку української освіти. Але цього мало, щоб українці, нарешті, відчували й пишалися тим, що вони — українці.

У лютому 2005 року мені довелося проводити в гімназії № 3 м. Бендери майстер-клас для педагогів, працівників Міністерства освіти, учнів, батьків, громадськості. Я був приємно вражений, скільки зроблено за короткий час директором Валентиною Бондар і її колективом. Добре знання української мови, історії, культури, традицій, відчуття учнями приналежності до українського роду викликає захоплення. Але за порогом цього чудового закладу — тривога. Оскільки абсолютна більшість української молоді навчається не рідною мовою, замість історії України та її народу вони вивчають "Историю Отечества" Росії. Не дивно, адже школа (базова і вища) працює за стандартами Російської Федерації, включно в українській школі м. Рибниця і ліцею в Тирасполі. Росія проводить тут дуже активну політику в сфері освіти, культури, науки, інформації. Надсилаються сотні тисяч підручників, суттєва допомога надається в підготовці наукових кадрів. П'ять років тому прийнято рішення про визнання і прирівняння дипломів Придністровського університету до документів російських внз. Конвертаційні для Росії і шкільні атестати. У Тирасполі діє центр централізованого тестування для бажаючих навчатися в Росії. Більш системно, ніж українці, працюють тут учені, політики, бізнесмени. У лютому в Придністров'ї знову перебувала група депутатів Державної Думи, які представляли фракції "Родіна" та ЛДПР. Дух "острівної психології" Калінінграда відчувається не лише з боку політиків із Росії, але й на місцевому рівні.

Проте нам не варто покладатися на виступи окремих учених-політологів із місцевого університету, що "нам нужна Россия, а не колеблющаяся Украина". Кілька років відчутною є потреба відкриття у Тирасполі приймальні народних депутатів України. Мер міста В. Костирко готовий піти назустріч (до речі, він виходець із України, з Конотопського району Сумської області. Не забув рідної мови, пісні й чийого він роду, може годинами читати напам'ять Шевченка). Але те місце, що планувалося, вже зайняли, випередивши нас, російські депутати. То хто ж відстоюватиме інтереси громадян України (50 тисяч), які живуть у Придністров'ї? Правда, українські політики тоді активізуються, коли наближаються в Україні чергові вибори, а шкода.

Окрім проблем рідної мови, освіти, інформації болючою темою залишається отримання українського громадянства. Невизначність паспортів ПМР унеможливлює вирішення багатьох людських проблем, пов'язаних із роботою, навчанням, бізнесом, гуманітарними контактами. Консульська робота з боку України потребує вдосконалення. Раніше згаданий голова Тираспольської державної адміністрації заявляє, що вже третій місяць не може одержати паспорт громадянина України, а росіяни готові вирішити (за його словами) цю проблему за кілька днів у разі прийняття ним російського громадянства. Тому чимало етнічних українців змушені отримувати паспорт Росії. Російська дипломатія досить активно працює в цьому напрямі з російською общиною, інтелігенцією, офіційними структурами. Звичайно, Україна є державою-гарантом у дотриманні статусу Придністров'я і відповідних домовленостей, її підпис під меморандумом разом із трьома іншими сторонами та Головою ОБСЄ визначає політичну поведінку. Вона, особливо зараз, після обрання Президентом В. Ющенка, має робити все, щоб тут нормалізувалася ситуація. Але ніхто й ніколи не позбавить нашої держави обов'язку забезпечувати, згідно з міжнародними нормами і власною Конституцією, права своїх громадян, національно-культурний розвиток співвітчизників.

Українська мова, рідномовні дошкільні заклади і школа; розширення мовного простору на радіо й телебаченні; бібліотеки та надходження з України підручників, газет і журналів; упровадження освітніх стандартів України; робота з визнання дипломів та атестатів; підготовка наукових кадрів у внз України як основи української інтелігенції; оптимізація консульської роботи з видачі паспортів громадянам України; розширення культурних і ділових контактів — питання і проблеми, які спільно необхідно вирішувати в інтересах Людини, захисту її прав.

Дуже важливим і потрібним є відкриття Українського культурного й ділового центру в Тирасполі, який би акумулював і вирішував важливі завдання, об'єднував би українство Придністров'я. У розмові з І. Смирновим — лідером Придністров'я, яка відбулася 7 лютого ц. р., я відчув позитивне ставлення до цієї ідеї.

Усі розуміють, що посилення тут українського фактора виходить далеко за межі етнокультурної тематики й носить геополітичний характер. Українці Придністров'я чекають на безкорисливу допомогу та міцну співпрацю з єдинокровними співвітчизниками.

Коли прийдеш, Україно? — запитання і, водночас, наш моральний, громадський обов'язок перед тими, хто живе за межами української держави.

● **Георгій ФІЛІПЧУК,**
голова Секретаріату
Конґресу української
інтелігенції,
академік АПН України

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39–52 за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18, 20–2, 28, 30, 32, 34, 37, 39, 41, 43, 45, 51 за 2004 р., ч. 3, 6, 7, 9 за 2005 р.

Андріїшин Г. Л., м. Долина Івано-Франківської обл.	100,00
Борщ Я. Й., м. Сколе Львівської обл.	40,00
Будинок творчості школярів, м. Рівне	25,00
Гимбаржевський В. Р., м. Київ	50,00
Глибокодолинська середня школа Рівненської обл.	25,00
Горбоватий М. Д., м. Київ	100,00
Гримайлівська ЗОШ Гусятинського р-ну Тернопільської обл.	50,00
Данилюк В. О., м. Тростянець Івано-Франківської обл.	10,00
Дмітренко В. П. м. Київ	10,00
Долинська музична школа Івано-Франківської обл. *(ч/з Івахнюк Т. П.)*	154,00
Жила С. О., м. Чернігів	100,00
Ільченко А. К., м. Київ	102,00
Калантиренко І. І., м. Київ	20,00
Киричинський І. Г., м. Самбір	223,00
Коваленко Н. М. та Гончар І. Г., м. Київ	100,00
м. Первомайськ *(без прізвища)*	35,00
Мисюк Н. Я., м. Долина Івано-Франківської обл.	26,00
Оленюк М. Д., м. Долина Івано-Франківської обл.	70,00
Олицинська Н. В., м. Київ	100,00
Онишкевич В. В., м. Львів	200,00
Петренко О. П., м. Київ	100,00
Ревін О. З., м. Хмельницький	200,00
Родина Зелених із Києва: Сергій Дмитрович, Софія Дмитрівна, Наталка Гнатівна, Оксана Сергіївна, Катерина Сергіївна, Ганна Артемівна	500,00
Рудківська ЗОШ Рівненської обл.	56,00
Свинтух Л. Я., м. Тернопіль	20,00
Сенишин Л. В., м. Львів	20,00
Тимчій Г. Ю.	200,00
Хуторна А. М., м. Дрогобич	20,00
Штурмак І. В., с. Лолин Долинського р-ну Івано-Франківської обл.	70,00
Янковський С. С.,м. Долина Івано-Франківської обл.	50,00

Мешканці м. Сіверськ Артемівського р-ну Донецької обл.

(ч/з Бабіну Г.Г.)

Бабіна Г. Г.	10,00
Бабін П. Я.	10,00
Дерикочма Л. П.	2,00
Єгорова В.	2,00
Куцан Ф. Д.	35,00
Куцан О. Ф.	8,00
Куцан Л. В.	8,00
Карпова А. А.	1,00
Матієшен В. М.	10,00
Омельченко Л. С.	2,00
Применко Г. Г.	10,00
Чурилов В. В.	2,00
Всього	**100,00**

ВСЕЛЮДСЬКА ШАНА ТВОРЦЕВІ НАЦІЇ

Декорацій у парку Шевченка було (як і дорогих естрад), коли пам'ятника Кобзареві прийшли вклонитися просвітяни. Були живі квіти на сніговій чистоті, морозець із вітром і живі голоси шанувальників без оглушливої шоу-підзвучки. Майоріли прапори і гасла, і задзвеніли "Думи мої" у виконанні молодого співака Віталія Мороза, а тоді й "Отче наш, Тарасе" заслуженого артиста Василя Нечепи. Під їхні кобзарські привітання поклали квіти до підніжжя пам'ятника члени товариства "Просвіта", Національної спілки письменників, КУН, громадяни України і зарубіжжя.

Політв'язень совєцьких концтаборів Олесь Шевченко відкрив мітинг, привітав присутніх, надав слово лауреату Національної Шевченківської премії, народному депутатові України, голові товариства "Просвіта" Павлові Мовчану. Торкнувшись шанобливим словом образу нашого Пророка, промовець зауважив, що післяреволюційні реалії простежуються й у цьому святкуванні 191-ої річниці з дня народження Тараса Шевченка. А от чого нам не бракує, то це найновіших генсеків, яких треба припрошувати до всенародного свята...

Журналіст Володимир Іконников (Москва) зауважив між виступами, що зібрання тут — щире, як і 27 квітня 1988 року на Північному Полюсі, коли він встановлював там жовто-синій прапор України.

Присутні обступили Василя Нечепу, який, сидячи в легенькому вишиваному строї на приступцях монумента, звертався до молодого українства піснею: "То, сину, наша Україна!.." І така щира добро-

зичливість домінувала довкола, така впевненість — все одно, друзі, буде по-нашому! Назад, до руїни, дороги немає!

Продовженням акції на вшанування Тараса Шевченка став концерт у Національному будинку органної та камерної музики, де хорова капела "Почайна" Києво-Могилянської академії під орудою художнього керівника і диригента Олександра Жигуна, в супроводі заслуженого академічного симфонічного оркестру Національної радіокомпанії України виконала не так часто співані на загал, чи й уперше виконувані сім кантат на вірші Тараса Шевченка: "Б'ють пороги", "Радуйся, ниво неполитая" — Миколи Лисенка, "Шевченкові" та "Єднаймося" — Кирила Стеценка, "Хустину" та "На ріках круг Вавилона" — Левка Ревуцького, "Гайдамаки" — Михайла Вериківського. Присутня на вечорі дочка М. Вериківського пані Ірина зауважила авторові цих рядків, що батько так і не почув у концертному виконанні своїх "Гайдамаків"...

Дякуючи виконавцям, ректор "Могилянки" В'ячеслав Брюховецький, директор заводу "Більшовик" Петро Калита, поет Павло Мовчан зазначили надзвичайну важливість їхньої подвижницької праці з пропаганди унікальних скарбів української музичної культури.

● **Борис СПИСАРЕНКО,** фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

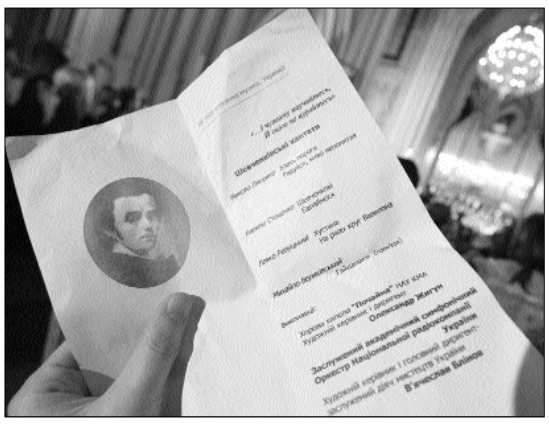

СВЯТКУВАННЯ НА ЛУГАНЩИНІ

Шевченківські дні відзначені просвітянськими заходами в усіх областях України.

Зокрема в трудових колективах і навчальних закладах Луганщини відбулися урочистості, підбиття підсумків конкурсів на кращу стіннівку, дитячий твір, малюнок, декламацію Шевченкових поезій, дитячі концерти, книжкові виставки рідкісних видань творів Великого Кобзаря, бібліографічні години "З історії Шевченківської премії", філателістична Шевченкіана, шахово-шашковий турнір у м. Свердловськ, присвячений пам'яті Тараса Шевченка. "Просвіта" оголосила привітання від українських громад США та Канади. Як завжди, найактивнішими були просвітянські осередки Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка, Луганського державного медичного університету, середньої школи-гімназії № 59 та СШ № 44 Луганська та колектив обласної універсальної наукової бібліотеки. Тематичні сторінки, присвячені життю та творчості генія українського народу, висвітлювалися на обласних радіо- й телеканалах.

Урочистості на честь Великого Кобзаря традиційно відбувалися упродовж цілого тижня. Особливо відзначимо проведену просвітянами Д. Тимошевською, Ю. Кисельовим та Р. Єгоровим зустріч із молодими воїнами в/ч № 3035. У дарунок воякам обласне об'єднання "Просвіти" передало бібліотечку з книг Т. Г. Шевченка, П. М. Мовчана, українсько-російських словників, а також власним коштом передплатило комплект газети "Слово Просвіти" на 2005 рік.

В обласному центрі 9 березня керівники п'ятдесяти громадських організацій і політичних партій національно-державницького спрямування поклали квіти до пам'ятника Великому Кобзареві, після чого відбувся короткий мітинг.

Добровільні пожертви "На Кобзареву Церкву": МБФ "Українська Родина" Р/р № 26045200145101 в Подільській філії АКБ "Київ", МФО 320401 ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 607 753 грн. 46 коп.

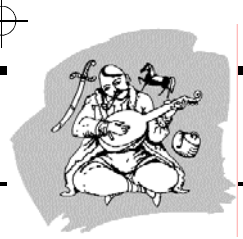

МИ — НАРОД ІЗ ЗАПОВІТУ

СУМЛІННЯ

Із невиголошеної промови Марії МАТІОС під час вручення Шевченківської премії

Високоповажаний пане Президенте! Колеги! Друзі!

У цьому залі, де прискорено пульсує правдивий розум і б'ються найгарячіші серця України, мені хотілося б почувати себе людиною **винятково** святкуючою. Але, погамовуючи зрозуміле хвилювання, окрім щирих слів подяки за державне визнання моєї скромної праці, я повинна сказати дещо з того, що диктує мені власне сумління і сумління моїх попередників та сучасників.

Я повинна сказати це при світлі чесних сивин моїх дорогоцінних батьків, що присутні в цьому залі; при безстрашних головах тих, хто німу, фальшиву, декоративну Україну зробив привселюдно говорящою.

Головна героїня мого роману "Солодка Даруся" завдяки безпощадним жорнам історії та безпощадним людям кілька десятиліть була позбавлена голосу. Але в час найгострішого сердечного піднесення і найвищої драми свого трагічного буття вона нарешті промовила єдине слово, покликавши до себе Богом вибраного їй чоловіка. Згодом, ненавмисно вражена в саме серце, Даруся заговорила... востаннє, навіки поховавши невиправдані надії на своє маленьке — людське — щастя.

Пишучи цю книжку, я не сподівалася, що образ дівчини, битої Судьбою і людьми, за короткий час стане метафорою моєї країни. Так само, як Даруся, моя стоодурена Україна в час пекельного прозріння і найвищого злету своєї відваги й духу безстрашно сказала "так!" тому, кого нарешті допустила до глибин своєї мовчазної, та нелукавої душі.

І я думаю, що не мають права ті, хто поцілив не кулею — а тільки словом у нас — людей не так із вертепу, як людей зі страху; ті, хто видобув голос із народу — цього вічного листя землі й одночасно брухту вічності; із тих, що є дітьми трепети із дівою незагойної обиди в душі, із тих, хто тримає в руці щоденний жезл терпіння і віри, — не маєте права, панове чолові країни, пустити брат на брата з мечем ненависті й останнім розчаруванням. Бо ми в більшості своїй — не поети. Та ми народ не тільки із пекла голодоморів, але й із Заповіту Шевченка.

Ми, можливо, ті, хто **вперше** в історії людства сміливо підправили пророцтво свого генія. Ми поховали страх і таки встали, не окропивши злою кров'ю і п'яді рідної землі, безжалісно сплюндрованої варварами при краватках. Але такий народ, думаю, завжди має право запитати своїх достойників: ми **точно** не лукавили з тобою? І від тих, кому довірливий народ вручив свої стратегічні сподівання на реанімацію державної совісті, ми маємо право вимагати таки *репреватизованого* врожаю народної праці й правди, так безсоромно привласненого шулерами. *Тільки* правди, і нічого, окрім неї, безпощадної.

Ви запитаєте, чи не передчасно я тривожуся в час суспільної радості? Не передчасно, тому що письменник, а в ширшому значенні — митець, швидше від сейсмологів чує зародження тривожного "кру" в надрах народної душі й розшифровує кардіограму народного серця точніше, аніж найвидатніший Амосов своєї справи.

І я звертаюся до тих, у чиїх руках перебувають найважливіші атрибути української влади, до політичних пінкертонів сучасної України: відшукайте і покажіть дорогу в Лету отому багатоголовому та багаторукому, але невидимому бен Ладенові, який майже упокоїв українську книжку, а значить — заніс сокиру над нашою душею, відібравши можливість українцеві від Хоружівки до Розтоків купити книжку титульної нації. Купити, як хліб, як цукор. Дякувати Богу, теперішня Україна якось здолала отого бен Ладена від шлунка і тепер смачно куштує свій — не контрабандний — "Чумак", делегує свій — не "палений" — "Немирів" на весь мир, і їде додому з солодким ROSHENом. І чомусь тільки **найстрашніший** — духовний — терорист, отой, що загнав саме українську книжку в підпілля сміхотворного тиражу й неіснуючого ринку, святкує щоденний свій Великдень від усвідомлення своєї безкарності.

Але я думаю: якщо ми змусили урівноважену й ситу Європу пришвидшувати кров у своїх жилах нашою "коломийкою", то де написано, що ми не змусимо дистильований і запанілий світ плакати і сміятися від розкоші котроїсь української книжки, трансльованої в Європу українським інтелектуалом?! Можливо, Європі було б корисно відкривати для себе духовні Америки не з баналізованих істин Коельо, а когось із нас?! Бо направду: нас тут багато, що чуються при силі артикулювати світові неповторність українського серця і звичаю. Але поки ми своєю книжкою не оперезмо від краю до краю, від серця до серця всю Україну, як чемпіонським поясом оперезаний Віталій Кличко, доти ми будемо подолані, і доти наші потуги прорватися за свої пороги будуть жалюгідними і смішними.

Письменник, художник, філософ, скульптор, музикант — це кульові блискавки в тілі нації. Можливо, ми іще не генії, але ми чесно працюємо в умовах таки **заблокованої** культури в оцих сучасних культурних бункерах, без жодних серйозних — а не вєркосердюччиних — комунікацій зі своїм народом. Ми не хочемо в третьому тисячолітті сидіти в криївках чи бути останніми героями своєї культури, навіть на Буаярі. Бо реабілітації потребують не лише герої правдивих криївок. Відновлення справедливості потребує українського слова в українській книжці, що скромно і таки по-сирітськи тулиться в рідній державі. Отакою є суть моєї тривоги.

А на цьому — сердечно кланяюся моїй солодкій Буковині, моїм батькам і шаную вашу мужність і відвагу, пане Президенте, з достойної руки якого я беру найвищу відзнаку моєї Держави.

ДОЧЕКАТИСЯ, ЩОБ ЗДОБУТИ

Сорок третій раз вручається Національна премія імені Тараса Шевченка тим українцям, які здійснили (на думку журі) найвагоміший вклад у розвиток вітчизняної культури. Колись цю премію називали державною. У 1962 році її першими лавреатами стали Олесь Гончар, Павло Тичина, Платон Майборода. 2005 рік став особливо врожайним на визнання, — дев'ять достойників здобули це найпочесніше звання. Президент України дозволив збільшити кількість переможців — наступного року їх може бути десять. Зросла й грошова винагорода, — нині вона становить 100 тисяч гривень. Цього року лише номінація "Сценічне та екранне мистецтво" залишилася без переможців — із п'яти кандидатур, які увійшли до завершального туру конкурсного відбору, премії не отримав ніхто. А от серед письменників лавреатів аж п'ять: поет Микола Воробйов за книгу поезій "Слуга півонії", літературознавець Михайлина Коцюбинська за двотомник "Мої обрії", філософ Сергій Кримський за наукові монографії "Философия как путь человечности и надежды" та "Запити філософських смислів", письменниця Марія Матіос за роман "Солодка Даруся", письменник Михайло Слабошпицький за роман-біографію "Поет із пекла". Указом Президента лавреатами серед художників визнано Володимира Микиту за цикл живописних робіт "Рідний край" та групу авторів, які створили скульптурний комплекс "Відродження" у Сімферополі (скульптор Айдер Алієв, головний архітектор Ібраїм-Герей Нагаєв, архітектор Зарема Нагаєва, автор ідеї комплексу Февз Якубов та автор благоустрою території Азіз Абдуллаєв). Композитор Віктор Камінський відзначений за ораторію "Іду. Накликую. Взиваю", симфонію-кантату "Україна. Хресна дорога", Концерт № 2 "Різдвяний" та "Акафіст до Пресвятої Богородиці", а його земляк, львів'янин Юрій Ланюк за музичні "Палімпсести" на тексти Василя Стуса та канонічні тексти старогрецькою мовою і "Музику з Книги Стайнених Просторів та Елегії для Птаха Сяйва" за мотивами Василя Барки.

Премії вручив сам Президент 9 березня у Національній опері в столиці. На жаль, чи не вперше за багато років, урочистий вечір не транслювався в прямому ефірі українського телебачення, наразі не побачили ми й запису цієї події на відміну від широко розрекламованої "Людини року", щойно показаної "Ерою" впродовж суботнього та недільного вечорів. Вочевидь, престиж Національної премії також варто піднімати, — так само, як і вітчизняне книговидання, кіновиробництво та духовність.

● **Марія КРИШТОПА**

ЧИ ЧИТАЮТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В УНІВЕРСИТЕТІ ім. ТАРАСА ШЕВЧЕН-

БЕЗ КОМЕНТАРІВ

Литвиненко Віталій, 20 років:

— Тарас Шевченко першим зумів зрозуміти український дух. Проаналізувавши його творчість, бачимо дві України. Україна перша — Малоросія, хохляцька провінція, країна лакейства і зради, це те суспільство, що оточувало Т. Шевченка з дитинства; суспільство, яке він бачив зсередини і якому себе протиставляв. Перше, що наштовхнуло його на цю думку, — дідусь, який був козаком і розповідав онукові про силу духу, сіяв зневагу до кріпацтва. Він довів, що свободу можна здобути лише в боротьбі, а не в рабському голосінні. Друга Україна у Шевченка — це Україна його серця, країна братерства, сильних, рівних людей, країна, якої він так і не дочекався, але за яку боровся все свідоме життя. Шевченко став для мене першою сходинкою на довгому шляху власного становлення. Твори Тараса Григоровича час від часу перечитую. Особливо подобаються мені його "Кавказ" і "Великий льох".

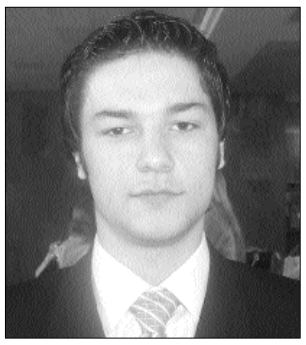

Величко Михайло, 18 років:

— У школі мені подобалися його твори, але зараз не читаю, бо навчаюся на другому курсі, і навчання забирає багато часу. Зрештою, і великої любові до читання не маю. Але якби читав, то, напевно, Т. Г. Шевченка. В своїй творчості він говорить про те, що притаманне українцям: карі очі, чорні брови як образ української дівчини, наприклад. Твори його повчальні. Наприклад, "Катерина". У нього багато творів, присвячених козацькій добі. У них, окрім змалювання історичних подій, поет нагадує, що ми — браття козацького роду. На творчості Т. Шевченка я особисто підготувався до Помаранчевої революції. Коли вона відбувалась, я пригадав, як у школі на творах Кобзаря мене вчили, що Україна є, і її треба захищати. Я шаную Т. Шевченка. Більшість із нас живе нормальним життям, створює сім'ї, народжує дітей. А він того не мав. Зрештою, якби не було Шевченка, то, напевно, не було б ні В. Стуса, ні В. Чорновола.

Бортніченко Олена, 19 років:

— Іноді перечитую. Люблю романтичні поеми, поеми в дусі легенд. Подобаються "Якби ви знали, паничі", "Лілея". Не погоджуюся зі стереотипним ставленням до Тараса Шевченка як до вихідця з села. Вважаю його освіченою, оригінальною людиною.

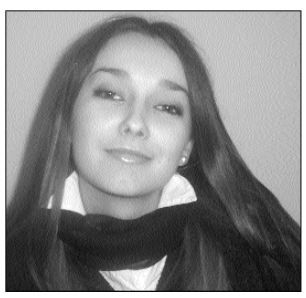

Бондаренко Юлія, 20 років:

— Я не велика шанувальниця творчості Тараса Григоровича Шевченка з тієї причини, що його ім'я і творчість сьогодні надто ідеалізовані, піднесені. Безумовно, Т. Г. Шевченко — талановита особистість, але аж ніяк не геній чи пророк. Його твори, на жаль, несуть біль. Але деякі, як, наприклад, "Лілея", "Причинна", "Катерина" попри трагізм жіночої долі мають щось більше, ніж цікавий сюжет.

Ковальовська Людмила, 20 років:

— Із дитинства пам'ятаю Шевченкові "Світає, край неба палає", "Мені тринадцятий минало". Пізніше вразили мене "Наймичка" й "Катерина". Захоплююся долею митця, його творчістю. При нагоді цитую. Особливо подобаються "Гайдамаки", "Сон", "Якби зустрілися ми знову". Вважаю, що "Кобзар" має бути в кожному домі, адже твори Т. Г. Шевченка актуальні й сьогодні. Думаю, молоді не слід забувати його творчість. Чого варті слова "Борітеся — поборете", підтверджені Помаранчевою революцією.

Бойко Юлія, 19 років:

— "Кобзар" Тараса Григоровича Шевченка я прочитала, ознайомлена з його картинами. Але чогось надзвичайного не побачила. Зрештою, я поділяю щодо Т. Шевченка думку Бузини.

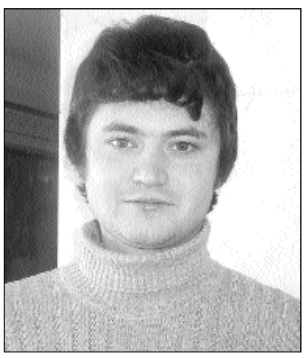

Подолян Тарас, 21 рік:

— Т. Г. Шевченка я читаю. Мій улюблений твір — "Кавказ". Подобаються мені і його картини. Вдома навіть маю календар із репродукціями його картин.

● Підготувала **Ольга СКРИПКІНА**